

T.C.
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI

HAYAT BOYU ÖĞRENME GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
AÇIK ÖĞRETİM DAİRE BAŞKANLIĞI

DİN KÜLTÜRÜ
VE
AHLAK BİLGİSİ
6

DERS KİTABI

YAZAR
Fatma SOMUNCUOĞLU ERKAN

ANKARA - 2023

MEB HAYAT BOYU ÖĞRENME GENEL MÜDÜRLÜĞÜ YAYINLARI
AÇIK ÖĞRETİM OKULLARI

Dil Uzmanı

Bülent Kenan ERKAN

Görsel Tasarım

Fatih SAĞLAM

Grafik Tasarım

Nuran AKGÜN

Copyright © MEB

Her hakkı saklıdır. Millî Eğitim Bakanlığına aittir. Tümü ya da bölümleri izin alınmadan hiçbir şekilde çoğaltılamaz, basılamaz ve dağıtılamaz.

İSTİKLÂL MARŞI

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;
O benimdir, o benim milletimindir ancak.

Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilâl!
Kahraman ırkıma bir gül! Ne bu şiddet, bu celâl!
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl.
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl.

Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!
Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner, aşarım.
Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.

Garbın âfâkını sarmışsa çelik zırhlı duvar,
Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var.
Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir imanı boğar,
Medeniyet dediğin tek dişi kalmış canavar?

Arkadaş, yurduma alçakları uğratma sakın;
Siper et gövdeni, dursun bu hayâsızca akın.
Doğacaktır sana va'dettiği günler Hakk'ın;
Kim bilir, belki yarın, belki yarından da yakın.

Bastığın yerleri toprak diyerek geçme, tanı:
Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.
Sen şehit oğlusun, incitme, yazıktır, atanı:
Verme, dünyaları alsan da bu cennet vatanı.

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki feda?
Şüheda fışkıracak toprağı sıksan, şüheda!
Cânı, cânânı, bütün varımı alsın da Huda,
Etmesin tek vatanımdan beni dünyada cüda.

Ruhumun senden İlahî, şudur ancak emeli:
Değmesin mabedimin göğsüne nâmahrem eli.
Bu ezanlar -ki şehadetleri dinin temeli-
Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli.

O zaman vecd ile bin secde eder -varsa- taşım,
Her cerîhamdan İlahî, boşanıp kanlı yaşım,
Fışkırır ruh-ı mücerret gibi yerden na'şım;
O zaman yükselerek arşa değer belki başım.

Dalgalan sen de şafaklar gibi ey şanlı hilâl!
Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helâl.
Ebediyyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl;
Hakkıdır hür yaşamış bayrağımın hürriyet;
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl!

Mehmet Âkif ERSOY

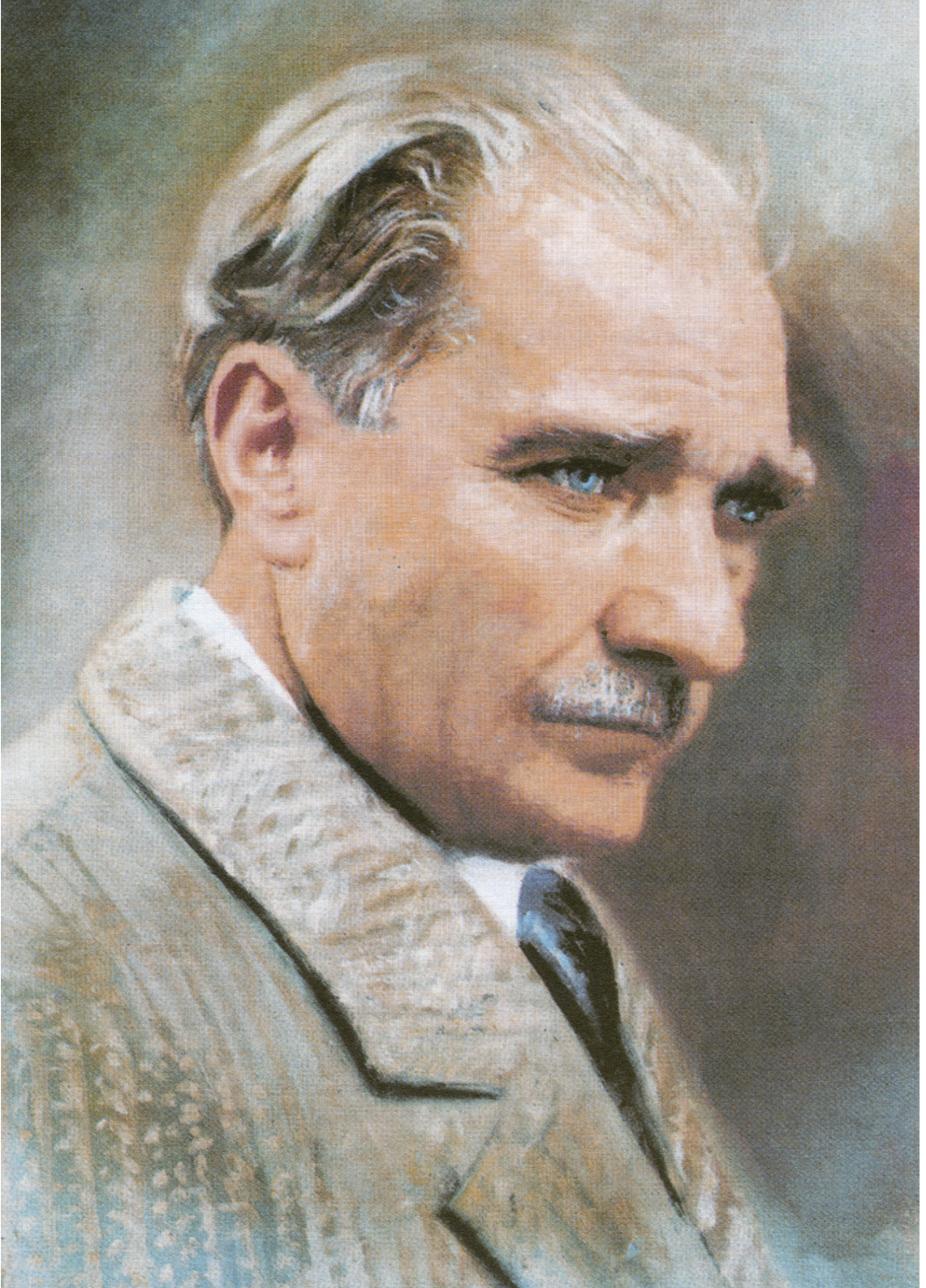
GENÇLİĞE HİTABE

Ey Türk gençliği! Birinci vazifen, Türk istiklâlini, Türk Cumhuriyetini, ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir.

Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel, senin en kıymetli hazinendir. İstikbalde dahi, seni bu hazineden mahrum etmek isteyecek dâhilî ve hâricî bedhahların olacaktır. Bir gün, istiklâl ve cumhuriyeti müdafaa mecburiyetine düşersen, vazifeye atılmak için, içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şeraitini düşünmeyeceksin! Bu imkân ve şerait, çok namüsaid bir mahiyette tezahür edebilir. İstiklâl ve cumhuriyetine kastedecek düşmanlar, bütün dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin mümessili olabilirler. Cebren ve hile ile aziz vatanın bütün kaleleri zapt edilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bilfiil işgal edilmiş olabilir. Bütün bu şeraitten daha elîm ve daha vahim olmak üzere, memleketin dâhilinde iktidara sahip olanlar gaflet ve dalâlet ve hattâ hıyanet içinde bulunabilirler. Hattâ bu iktidar sahipleri şahsî menfaatlerini, müstevlîlerin siyasî emelleriyle tevhit edebilirler. Millet, fakr u zaruret içinde harap ve bîtap düşmüş olabilir.

Ey Türk istikbalinin evlâdı! İşte, bu ahval ve şerait içinde dahi vazifen, Türk istiklâl ve cumhuriyetini kurtarmaktır. Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur.

Mustafa Kemal Atatürk

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK

İÇİNDEKİLER

1.ÜNİTE: İNANÇLA İLGİLİ MESELELER

1.1 İnançla İlgili Felsefi Yaklaşımlar.....	11
1.2 Yeni Dinî Hareketler	26
1.3 Kur'an'dan Mesajlar: En'âm Suresi 59. Ayet ve Lokman Suresi 27. Ayet.....	33
Özet	37
Ölçme ve Değerlendirme Soruları	42

2.ÜNİTE: YAHUDİLİK VE HİRİSTİYANLIK

2.1 Yahudilik.....	47
2.2 Hıristiyanlık	58
Özet	69
Ölçme ve Değerlendirme Soruları	72
Cevap Anahtarı.....	74
Sözlük.....	75
Kaynakça	81
Görsel Kaynakça.....	83
İnternet Kaynakça	83

1. ÜNİTE

İNANÇLA İLGİLİ MESELELER

1. ÜNİTE KONULARI

1.1 İNANÇLA İLGİLİ FELSEFİ YAKLAŞIMLAR

1.2 YENİ DİNİ HAREKETLER

**1.3 KUR'AN'DAN MESAJLAR: EN'ÂM SURESİ 59. AYET VE LOKMAN
SURESİ 27. AYET**

1. ÜNİTE

İNANÇLA İLGİLİ MESELELER

NELER ÖĞRENECEĞİZ ?

Bu üniteyi tamamladığınızda;

- İnançla ilgili yaklaşımları,
- Yeni dinî akımların özelliklerini,
- En'âm suresi 59 ve Lokmân suresi 27. ayetlerde verilen mesajları öğreneceksiniz.

ANAHTAR KELİMELELER VE KAVRAMLAR

- İnanç
- İstismar
- İslamofobi

DÜŞÜNELİM

1. İslam Ansiklopedisi'nden “teizm”, “deizm” ve “ateizm” kavramlarının anlamlarını araştırınız.
2. İslamofobi kavramının anlamını ve hangi toplumlarda görüldüğünü araştırınız.
3. En'am ve Lokman sureleri nelerden bahsetmektedir? Bu sureleri mealden okuyarak bir ayetin iniş sebebini araştırınız.

1. İNANÇLA İLGİLİ FELSEFİ YAKLAŞIMLAR

Tarih boyunca insanların farklı inançlara sahip olmalarının sebebi nedir?

Allah (c.c), insanı diğer varlıklardan farklı olarak akıl ve iradeye sahip bir varlık olarak yaratmıştır. İnsan bu özelliği ile düşünme ve karar verme yeteneğine sahiptir. Allah (c.c) insandan doğru bir şekilde düşünmesini ve doğru karar vermesini ister. Tevhid inancına aykırı davrandığında veya kötülük yaptığında Allah (c.c), peygamber ve kitap göndererek insana “Niçin düşünmüyorsunuz?, Niçin aklınızı kullanmıyorsunuz?”, diye sorarak hakikati ve doğru yolu hatırlatmıştır. Kur'an'da Allah şöyle buyurur: “**Andolsun, size içinde sizin için öğüt bulunan bir kitap indirdik. Hâlâ aklınızı kullanmayacak mısınız?**” (Enbiya suresi, 10. ayet.)

İnsan, sürekli etrafında olup biteni düşünen ve anlam arayışında olan bir varlıktır. Hayatın anlamını araştırırken insan, “Âlem niçin var? Gece ve gündüz niçin var? Diğer varlıklar niçin var? Ben kimim? Niçin yaratıldım? Hayatın anlamı ve gayesi nedir? İyi nedir? Ölümden sonra ne olacak?” gibi sorularla yaratılış sebebini anlamaya çalışır. Çevresini ve kendi hayatını sorgulayarak hayata bir anlam kazandırmak ister.

Bilgi, doğrudan insanın varlık yapısı ile ilgilidir. İnsan; yaratılışı gereği, farkına vardığı her varlığı, olayı, olguyu, duygu ve düşüncüyü anlamak ve imkânlar ölçüsünde de açıklamak ister, yaratılışının bir gereği olarak şüphe eder, soru sorar ve merak eder. İnsan, ilgisini çeken şeyleri anlamak, aklına takılan sorulara cevap bulmak ve bilmek ister. İnsan, varlığını layıkıyla sürdürebilmesi için hakikati bilmesi gerekir.

BİLGİ KUTUSU

İnsan akıl ve irade sahibi bir varlıktır. Okur, araştırır, sorgular, anlamaya çalışır, düşünür, öğrenir ve bunları ifade eder. Bu özellikleriyle diğer varlıklardan ayrılır. Kur'an'da insanın öğrenen ve bilen bir varlık olduğu açıklandığı gibi bilginin asıl kaynağının Allah (c.c.) olduğu, insana bilmediklerini öğretenin ve her şeyi bilen Allah (c.c.) olduğu da açıkça ifade edilir.

BİLGİ KUTUSU

Özünde tektanrıcı olmalarına rağmen üç büyük dinin Tanrı anlayışı birbirinden farklıdır. Yahudilikte millî bir din hâline gelen teizm, evrenselliğini yitirmiştir. Teslîs anlayışının merkeze konduğu Hıristiyanlık ise bir anlamda monoteizmden uzaklaşmıştır. İslamiyet, tevhid ve evrensellik vurgusuyla hem Yahudilikten hem Hıristiyanlıktan ayrı ve özgündür.

(Aydın Topaloğlu, “Teizm”, TDV İslam Ansiklopedisi, C 40, s. 332-334.)

Görsel 2: İslam'ın temel kaynağı Kur'an'dır.

İnsanın, varlığı ve hayatı anlama ve açıklama çabası, tarih boyunca devam etmiştir. İnsanın bu arayışı bazen Allah'ın(c.c) iradesine uygun olarak gerçekleşmiş ve insan doğru yoldan ayrılmamıştır. Bazen de vahyi dikkate almayan insanlar sadece akılları ile çözüm yolları aramış ve inançla ilgili farklı düşünce ve felsefi yaklaşımlar benimsemişlerdir. İnançla ilgili felsefi yaklaşımlardan bazıları teizm, deizm, materyalizm, pozitivism, sekülerizm, agnostisizm ve ateizmdir.

Teizm

Düşünce tarihinin ilk dönemlerinden itibaren günümüze kadar Tanrı kavramı bir şekilde var olmuş ve çeşitli biçimlerde tasvir edilmiştir. Tanrı'ya inanma ile ilgili yaklaşımlardan en eski olanı teistik anlayıştır. Sözlükte “tanrı” anlamındaki Yunanca “theos” kelimesinden türetilen **teizm** genellikle yaratıcı, aşkın ve mutlak bir Tanrı inancını savunan felsefi düşünceye denir. Bu düşünceyi benimseyen kişilere **teist** denir. (Aydın Topaloğlu, “Teizm”, TDV İslam Ansiklopedisi, C 40, s. 332.) Bu teistik yaklaşım; Yahudilik, Hıristiyanlık ve İslamiyet'in Tanrı anlayışlarını temsil ettiği için geniş kitlelerce benimsenmiştir. (Aydın Topaloğlu, Teizm ya da Ateizm, s.121.)

Teist bir kişiye göre Tanrı, her şeyi bilen, her şeye gücü yeten, ezeli, ebedi, mutlak iyilik, irade ve hürriyet sahibi, kendinden başka bütün varlıkların mutlak yaratıcısı ve koruyucusu, kendisinden daha mükemmeli (büyüğü) bulunmayan, en mükemmel sıfatlara sahip yegâne aşkın (müteal) varlıktır. (Sait Reçber, “Tanrı: Tasavvurları, Sıfatları ve Delilleri”, Din ve Ahlak Felsefesi, s. 39.) Ayrıca **teizm**, Tanrı'nın vahiy gönderdiğine ve mucizeler yaratığına inanmaktır. Teizmde Tanrı, aynı zamanda kendisine ibadet edilen bir varlıktır.

Teistik inanış, Tanrı'nın varlığı, tekliği, yaratıcılığı, özgürlüğü, zâtî ve aşkın olması bakımından ateizm, agnostisizm, deizm, düalizm, politeizm ve panteizm gibi diğer inanış biçimlerinden ayrılmaktadır.

İslam düşüncesinde Tanrı inancı tevhid fikrine dayanır. Tanrı vahiy göndererek seçmiş olduğu peygamberlere kendini “Allah” olarak tanıtmıştır. “O Allah tektir. Herkes O'na muhtaç, O ise hiçbir şeye muhtaç değildir” (İhlas suresi, 1-2. ayetler)

1. Ünite: İnançla İlgili Meseleler

“Gökleri ve yeri koruyup gözetmek O’na güç gelmez. O yücedir, büyüktür.” (Bakara suresi, 255. ayet.) “Allah barış ve esenliğin kaynağı, güvenlik veren, gözetip koruyan, mutlak güç sahibi, düzeltip ıslah eden ve büyüklükte eşsiz olandır.” (Haşr suresi, 23. ayet.) Allah(c.c) kendinden başka bütün varlıkların mutlak yaratıcısı olup onları hür iradesiyle yoktan yaratmıştır. O varlığını hiçbir şeye borçlu olmadığı hâlde, diğer bütün varlıklar varlıklarını O’na borçludurlar. Bütün varlıklar O’nun yaratmasına ve inayetine muhtaç iken O hiçbir şeye muhtaç değildir .

Deizm

“İnsan başıboş bırakılacağını mı sanır?”

(Kıyâme suresi, 36. ayet) Bu ayet size ne düşündürüyor?

Deizm Latince “Tanrı” anlamına gelen “deus” kelimesinden türetilmiş olup Grekçede yine “Tanrı” anlamındaki “theos”tan gelen teizm terimiyle aynı sözlük anlamına sahiptir. **Deizm**, Tanrı’nın varlığına inanmakla birlikte Tanrı’nın yaratma dışında herhangi bir sıfatının olmadığına inanan düşüncedir. Bu düşünceye sahip kişilere **deist** denir. (Hüsameddin Erdem, “Deizm”, TDV İslam Ansiklopedisi, C 9, s. 109-111.)

Deizm, Tanrı’nın âlemi yarattığını kabul eder fakat yarattıktan sonra âleme müdahalesini reddeder. Buna bağlı olarak deizm ile teizm arasındaki en temel farklılık, Tanrı’nın âlemi yarattıktan sonra müdahale edip etmediği ve buna bağlı olarak da vahyin kabul edilip edilmemesi noktasında ortaya çıkmaktadır.

Deizm, Tanrı’yı bilmek konusunda aklın gücünü ön plana çıkarır ve Tanrı’nın vahiy yoluyla değil sadece akıl ile bilineceğini savunur. Akıl ile ulaşılan doğruları kabul eden deizm vahyi, peygamberleri ve mucizeyi reddeder. Tanrı’nın evreni yaratıp yasaları koyduktan sonra ona müdahale etmediğini, mucizeler yaratmadığını savunur. Ayrıca deizmin en çok karşı çıktığı şey kilise ve din adamlarıdır. (Ahmet Cevizci, Felsefe Giriş, s. 245.) Genel olarak vahiy yerine insan aklının yeterliliğini savunan deizm, Avrupâda Aydınlanma düşüncesinin ve ateist düşüncenin doğuşuna neden olmuştur. (Sait Reçber, “Tanrı: Tasavvurları, Sıfatları ve Delilleri”, Din ve Ahlak Felsefesi, s. 39.)

BİLGİ KUTUSU

17.yüzyılda ortaya çıkmış bir yaklaşım olan deizm, iki temel görüşten hareket eder:

- Âleme müdahale etmeyen bir Tanrı anlayışı
- Akla ve bilime gösterilen büyük güven

Görsel 3: Deizm aklın gücüne inanır.

Tanrı'nın âleme müdahale etmediği düşüncesi Kur'an'da açıkça reddedilmiştir. İslam düşüncesine göre Allah (c.c.) her an yaratma hâlinedir ve yaratmaya devam etmektedir. Allah (c.c.) tüm âlemi yaratmış, doğa kanunlarını koyarak bir düzen kurduktan sonra geri çekilmemiş yaratmaya devam etmiş, peygamberler ve vahiyler göndermiştir. Allah (c.c.) insanın dua ve ibadetlerine de karşılık vermeye devam etmektedir. Bu durum Kur'an-ı Kerim'de şöyle ifade edilir: “Göklerde ve yerde bulunan herkes O'ndan ister. O her an yaratma hâlinedir.” (Rahmân suresi, 29. ayet.) Allah(c.c) insanları akıl ve irade sahibi olarak yaratmış fakat bu âlemde onları yalnız bırakmamıştır. Doğru yoldan çıktıkları, akıllarını kullanmadıkları zaman onları peygamberleri ve kitapları aracılığıyla uyarılmış, doğru yolu göstermiştir. Kur'an'da bu durum şöyle ifade edilir: “Biz Nuh'a ve ondan sonra gelen peygamberlere vahyettiğimiz gibi sana da vahyettik ve İbrahim'e, İsmail'e, İshak'a, Yakub'a, torunlarına, İsa'ya, Eyyûb'a, Yunus'a, Harun'a ve Süleyman'a vahyettik..” (Nisâ suresi, 163. ayet.)

İslam inancına göre Allah(c.c) insana şah damarından bile yakındır ve insan Allah'a(c.c) dua ve ibadet ettiğinde Kur'an-ı Kerim'de “... Bana dua ettiği vakit dua edenin dileğine karşılık veririm...” (Bakara suresi, 186. ayet.) ayetiyle de insanların dualarının ve ibadetlerinin karşılıksız kalmayacağını açıkça bildirilmiştir.

Agnostisizm

Görsel 4 Angostisizm, metafizik konuların akılla bilinemeyeceğini savunur.

Grekçede agnostos, “bilinmeyen ve anlaşılamayan” anlamına gelir. **Agnostisizm** en temelde, Tanrı veya metafizik gibi konuların akılla bilinemeyeceğini savunur. Bu düşünceye göre Tanrı'nın var olduğu akılla bilinemeyeceği gibi Tanrı'nın var olmadığı da akılla savunulamaz. Bu görüşü benimseyen kişiye **agnostik** denir. Agnostikler insan zihninin

sınırlı olduğunu ve Tanrı ve ahiret hakkında kesin bilginin imkânsız olduğunu savunurlar. Agnostisizm Tanrı'nın varlığını kesin bir şekilde kabul eden teizme karşıdır. Agnostikler kendilerini ateist olarak tanımlamaktan kaçınırsalar da Tanrı'ya inanma-

1. Ünite: İnançla İlgili Meseleler

ma açısından Ateizm'den çok da farklı değildirler. Nihayetinde Agnostikler Tanrı'ya ve dine inanmadıklarını açıkça ifade ederler. (Ferit Uslu, "Agnostisizm, s. 19)

19. yüzyılın ikinci yarısında büyük tartışmalara yol açan agnostisizmin 20. yüzyılda aynı bütünlük, süreklilik ve canlılığa sahip bir gündem oluşturduğu söylenemez. Agnostik olmak, Tanrı'nın yokluğunu kanıtlamak için özel bir çaba içine girmeyen, hayatını da Tanrı'nın varlığının kabulüne göre düzenlemeyen bir kişi olmak demektir.

İslam dinine göre Allah (c.c), insanı akıl sahibi olarak ve bir fitrat üzere (iman etmeye yatkın) yaratmıştır. İnsan aklını kullanarak ve Allah'ın (c.c) âleme koyduğu düzene bakarak O'nun varlığı hakkında rasyonel olarak bir bilgiye sahip olabilir. Kur'an'da şöyle buyrulur: **"De ki: Şüphesiz ben Rabbinden gelen apaçık bir delile dayanıyorum. Siz ise onu yalanladınız..."** (En'âm suresi, 57. ayet.) Allah (c.c), insanın iman etmesini ve bu imanın kesin bir delile dayandırılması gerektiğini buyurur.

Ateizm

Ateizm Tanrı'ya inanmamak veya O'nun varlığını reddetmek anlamına gelir. Yunanca Tanrı anlamına gelen "theos" sözcüğünden türemiş olan teizm (tanrıçılık) kelimesinin başına "a" olumsuzluk ön takısının getirilmesi ile oluşmuş bir terimdir. Ateizm sözcüğü kökeni itibariyle Grekçede 'tanrısız' anlamına gelen 'atheos'dan gelmektedir. Ateizm, teizme tepki olarak ortaya çıkmış bir akımdır. Bu görüşü savunan kişiye de **ateist** denir.

Ateizm en başta bir Tanrı'yı ve Tanrı ile ilgili olan ibadet, melek, mucize, kitap, vahiy, peygamberlik, ahiret, kader, cennet, cehennem ve yeniden dirilme gibi iman konularını reddetmek demektir.

Tarih içinde pek çok kültürde ve medeniyette ateizmin izlerine rastlansa da hiçbir dönemde büyük kitleler tarafından paylaşılan bir düşünce ve inanç hâline gelmemiştir. En yaygın olduğu 19 ve 20. yüzyıllarda bile yalnızca birtakım filozoflar tarafından kabul görmüş bir düşüncedir. (Temel Yeşilyurt, Çağdaş İnanç Problemleri, s. 34.)

Modern Batı düşüncesindeki ateist felsefenin temelleri, doğa olaylarını açıklamak için tanrısal fiillere müracaat eden bir yaklaşımı bir kenara bırakıp onları doğal (maddi) olgularla açıklamaya çalışan bilimin ortaya çıkışıyla yakından ilişkilidir. Doğa bilimlerinin yönteminin bilginin yegâne ölçüsü olduğunu savunan değişik pozitivist yaklaşımlar da ateizmin gelişmesinde etkili olmuşlardır. (Sait Reçber, "Ateizm ve Ateistik Deliller", Din ve Ahlak Felsefesi, s. 115.) Ateistlerin çoğu materyalist dünya görüşüne sahip kişilerdir. Ateistler; dünya, evren, yaratılış ve hayatın anlamı gibi konulara bilimsel açıklamalar getirmeye çalışırlar.

1. UYGULAMA

“İnsan kendisini bir nutfeden yarattığımızı görmez mi? Oysa bak, şimdi o, açıktan açığa bize karşı duran biri olmuştur. Kendi yaratılışını unutup bize örnek getirmeye kalkışıyor ve ‘Şu çürümüş kemiklere kim can verecekmış?’ diyor. De ki: Onları ilk başta yaratmış olan diriltecek. O yaratmanın her türlüsünü bilir.” (Yasin suresi, 77-79)

Yukarıdaki ayette ateist düşünceye hangi yönden cevap verilmiştir? Aşağıya yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Görsel. 5: La ilâhe illallah Muhammedün Resûlullah

İslam dinine göre Allah, insanın fitratına (yaratılışına) yaratanını tanıma eğilimini koymuştur. Buna göre her insan doğuştan Allah kavramını bilerek doğar. Allah inancı fitridir ve insan doğuştan yüce bir yaratıcıya inanmaya eğilimlidir Allah (c.c),

1. Ünite: İnançla İlgili Meseleler

insana doğru yolu göstermiş bundan uzaklaştığında da uyarmak için peygamber ve kitap göndermiştir. Buna göre ateist düşüncenin iddiaları İslam'a aykırıdır. İslam düşüncesinde Allah'a(c.c), meleklerle, peygamberlere, kitaplara, kadere, kazaya ve ahirete inanmayan kişilere kâfir denir.

Kur'an ateist düşüncenin temel iddialarına şu ayetlerle cevap verir: "Acaba onlar bir yaratıcı bulunmadan mı yaratıldılar yoksa yaratıcı kendileri midir? Yoksa gökleri ve yeri onlar mı yaratmışlar? Hayır, hayır! Onlar bir türlü idrak edip inanmıyorlar. Yoksa Rabbi'nin hazineleri onların yanında mıdır? Yoksa her şeye egemen olan onlar mı?" (Tür suresi, 35-37. ayetler.)

BİLGİ KUTUSU

Ateizm ile teizm arasındaki temel ayrılık noktaları şöyle sıralanabilir:

- Ateist, evreni, ezeli ve nihai bir varlık olarak açıklanamaz görüp yoktan yaratma düşüncesini anlamsız bularak reddederken; teist, evrenin açıklanamaz olduğu düşüncesinin bir skandal olacağını düşünür ve evrenin Tanrı tarafından yaratıldığını savunur.
- Ateist, evrendeki hareketi maddenin doğal bir niteliği olarak görürken; teist, bu hareketlerin Tanrı'nın fiillerinin bir neticesi olduğunu düşünür.
- Ateist, evrende gözlemlenen düzenliliği maddi parçacıkların sonsuz sayıdaki tesadüfi hareketlerine bağlarken; teist, bu düşüncüyü saçma (anlaşılmaz) bulur. Teiste göre evrende görülen bu düzenliliğin ancak her şeyi belli bir düzen ve gayeyle tasarlayan bir varlığın yani Tanrı'nın yaratmasının bir eseri olabileceğini düşünür.

(M. Sait Reçber, "Ateizm ve Ateistik Deliller", s. 119.)

Materyalizm

Materyalizm sözlükte "maddecilik" anlamına gelen Latince "materia"(madde) kelimesinden türemiştir. **Materyalizm**, var olan her şeyin maddeden ibaret olduğunu, maddeden bağımsız fizik ötesi bir alanın (metafizik) bulunmadığına inanır. Bilinç, duygu, düşünce gibi unsurların maddeden kaynaklandığını, olup biten her şeyin sadece maddi sebeplerle açıklanabileceğini savunur. Sonuç olarak materyalizm tabiat üstü bir gücün mevcut olmadığını ileri süren, ateist düşünceye denir. Bu düşünceye sahip kişiye de **materyalist** denir.

Materyalizm, maddeyi ezeli kabul eder. Maddeyi varlığın ve düşüncenin merkezine yerleştiren ve ondan başka açıklamayı kabul etmeyen bir inançtır. Materyalizmde madde her şeyin ve her türlü açıklamanın merkezinde yer alarak onun dışında bir hakikat yer almaz. Bu inancıya göre madde ezeli ve yaratılmamış olduğu için

Görsel. 6: Allah'ın (c.c) yarattığı her şeyde bir düzen vardır.

BİLGİ KUTUSU

Pozitivizmin genel özellikleri şöyle sıralanabilir:

- Bilimsel (deney ve gözleme dayalı) bilgi tek geçerli bilgidir.
- Bilginin nesnesi olgulardır; metafizik ve dinî düşünceler olgusal karşılığı olmayan spekülasyonlardan ibaret olup anlamsızdır.

(İlhan Kutluer, "Pozitivizm", TDV İslam Ansiklopedisi, C 34, s. 335-339.)

bütün varlıklar bu maddeden meydana gelmiştir. Materyalist düşüncede Tanrı gibi herhangi bir yaratıcı yoktur. Materyalistler teizmin savunduğu Tanrı, ahiret, din ve kutsal kitap gibi inanç esaslarını reddederler.

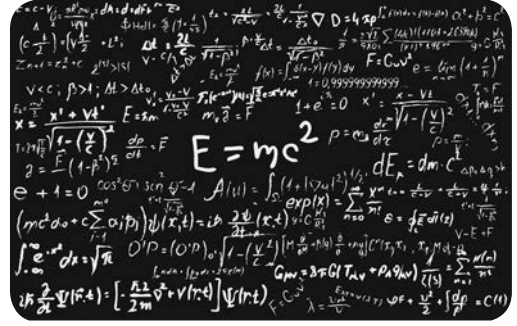
İslam düşüncesine göre evreni Allah (c.c) yaratmış ve onu bir düzene koymuştur. Hiçbir varlık veya olay tesadüfen olmamıştır. Materyalistlerin iddia ettiği gibi maddenin kendi başına var olması, herhangi bir yaratıcının olmaması, madde hâlindeyken veya cansız iken canlı bir organizmaya dönüşmesi mümkün değildir. Cansızlar âleminden canlılar âlemine ilerledikçe varlıklar basitleşmez, aksine karmaşıklaşır. Hücrede, hücrenin kısımlarında, kromozomlarda, genlerde, molekülde, atomda, atomun kısımlarında ve bütün bunların birbirleriyle münasebetlerinde, sayılar çoğalır, düzen artar ve tesadüf tamamen ortadan kalkar. Allah (c.c) bu konuda şöyle buyurur: "O, yaratan, yoktan var eden, şekil veren Allah'tır..." (Haşr suresi, 24. ayet.), "Gökleri ve yeri hak olarak yarattı. Geceyi gündüzün üstüne sarıp örtüyor, gündüzü de gecenin üstüne sarıp örtüyor. Güneşe ve Ay'a boyun eğdirdi. Her biri adı konulmuş bir ecele (süreye) kadar akıp gitmektedir. Haberin olsun; üstün ve güçlü olan, bağışlayan O'dur." (Zümer suresi, 5. ayet.) Allah (c.c), insanın başıboş ve amaçsız yaratılmadığını bir amacı olduğunu ise şu ayetlerle açıklar:

1. Ünite: İnançla İlgili Meseleler

“Sizi sırf boş yere yarattığımızı ve sizin artık huzurumuza geri getirilmeyeceğinizi mi sandınız?” (Mü’minûn suresi, 115. ayet.), “Ben cinleri ve insanları başka değil, sırf bana kulluk etsinler diye yarattım.” (Zariyât suresi, 56. ayet.)

Pozitivizm

Pozitivizm terimi Fransızcadada “gerçek, olgu, kesin, kanıtlanmış, olumlu” gibi anlamlara gelen pozitif kelimesinden türetilmiştir. (İlhan Kutluer, “Pozitivizm”, TDV İslam Ansiklopedisi, C 34, s. 335-339.) **Pozitivizm**, bilginin kaynağını yalnızca deney ve tecrübe ile sınırlayan ve doğru bilginin ancak bu şekilde elde edilebileceğini savunan felsefi akımdır. Pozitivizm, bilgi elde etmede sadece deney ve gözleme dayandığı için bu isimle anılmıştır. Bu düşünceye göre gerçekliğe yalnızca deneyle ulaşılabildiğinden onun dışında kalan her çeşit ilahi ve metafizik bilginin epistemik (bilgisel) değeri bulunmamaktadır. (Temel Yeşilyurt, Çağdaş İnanç Problemleri, s. 44.)

Görsel 7

Pozitivistler bilgi anlayışlarının merkezine deney ve gözlemi yerleştirdikleri için hakikata bu yolla ulaşabileceklerini savunurlar, metafizik ve dine ilişkin herhangi bir araştırma yapmayı gereksiz bulurlar. Bu dar ve sınırlayıcı yaklaşım, onları metafizik ve dinî ifadelerin anlamsız ve gerçek dışı olduğu sonucuna götürmüştür. Ayrıca pozitivist düşünceye göre bilimsel bilgi; insanın her türlü ihtiyacını karşılayacağı için metafizik ve dinî açıklamalara ihtiyaç kalmayacaktır.

Pozitivistler bilginin sınırlarını maddi olana, hakikati de deney ve gözlemlerle sınırladığı için materyalizme öncülük ettiği söylenebilir. Her ikisinin de ortak yönü metafizik ve dini dışlayan tutumlarıdır. Teistler, pozitivistlerin bu indirgemeci ve sınırlayıcı tutumlarını ciddi bir şekilde eleştirmiştir. Teistler Tanrı'nın duyu organlarıyla algılanmamasını Tanrı'nın varlığını inkar etmek için yeterli olmadığını iddia etmişlerdir. Ayrıca pozitivistlerin kabul ettiği epistemolojik¹ varsayımlar temellendirilmiş olmaktan uzaktır. (Sait Reçber, “Kötülük Problemi”, s. 125)

Gözlem ve deney bir bilgi kaynağı olmakla birlikte tek bilgi kaynağı değildir. İslam düşüncesinde bilgi kaynakları sağlam akıl, vahiy ve sağlam duyu organlarıdır. İnsan sadece maddi bir varlık olmadığı gibi sadece maddi dünya ile ilgilenmez. İnsan sadece duyu organlarına göre hareket edip kararlar almaz. İnsan; akli, ruhu, kalbi, vicdanı, duyu organları, dini, arzuları, merakları, istekleri, estetik ve sanatsal duyguları olan bir varlıktır. İnsanı sadece duyu organları ile sınırlandırmak onu deney ve gözlemlerle anlamlandırmak onun diğer özelliklerini inkâr etmektir. Ne hakikat ne de hayatın anlamı hiçbir zaman laboratuvar ortamlarında deney ve gözleme dayanan bir inceleme ve araştırma ile açıklanabilir. İnsanın yaratılışına (fitrat) en uygun olan açıklama; aklın, vahyin ve duyu organlarımızın bize bildirdiği hakikatlerdedir.

¹Epistemoloji: Bilginin doğası, kapsamı ve kaynağı ile ilgilenen felsefe dalıdır.

Pozitivizme göre din ve bilim birbirine karşıdır. Birinin olduğu yerde diğ erinin olması söz konusu değildir. İslam düşüncesi, asla bilime karşı değildir. Tam aksine onu teşvik eder çünkü ikisinin de amacı hakikati araştırmaktır. Allah (c.c) Kur’anda pek çok ayette, akli kullanmayı teşvik etmiş, düşünmeyi, akıl yürütmeyi emretmiş ve bu yöntemin kişileri gerçeğe ulaştırdığını, onlara isabetli yolu gösterdiğini şu ayetlerle haber vermiştir: “Bu bir mübarek kitaptır ki onu sana, insanlar ayetleri üzerinde iyice düşünsünler, akıl iz’an sahipleri ondan dersler, öğütler alsınlar diye indirdik.” (Sad suresi, 29. ayet.) “Siz de sabah akşam onların yurtlarından gelip geçmektesiniz. (Bunları görüp de) aklınızla değerlendirmiyor musunuz?” (Sâffat suresi, 137-138. ayetler.) Ayrıca İslam düşünce tarihine baktığımızda Farabi, İbn-i Sina, Gazali, İbn-i Heysem, İbn-i Haldun, Biruni, Ali Kuşçu, Hezârfen Ahmed Çelebi; günümüzde ise yaptığı çalışmalarla insanlara örnek olan Fuat Sezgin ve Aziz Sancar gibi Müslüman ilim ve bilim adamlarının yaptığı çalışmalar İslam dininin insanları bilime teşvik ettiğinin en açık göstergesidir.

Görsel. 8: İslam, akli kullanmayı, düşünmeyi ve araştırma yapmayı emretmiştir.

Sekülerizm

Sekülerizm, bir düşünce akımı veya bir hayat tarzı olarak özellikle Hıristiyan ülkelerde ortaya çıkmıştır. Sekülerizm, dinlerin dünya hayatı ile olan her türlü bağlantısını keserek dini, bireysel hayatla sınırlandırmış; onu, dünya hayatı ile herhangi bir sosyal bağı kalmamış bir inançlar bütününe dönüştürmüştür.

Batıda, sanayi devrimi ile başlayan modern hayat sekülerizmi de beraberinde getirmiştir. Özellikle felsefe, sanat ve edebiyatta dinî motiflerin ve etkilerin yok edilmesi seküler hayatın bir göstergesidir. Bu dönemde bilim tamamen seküler bir bakış açısıyla tekrar biçimlenmeye başlamıştır. Sekülerizmin yayıldığı bu dönemde kültürel hayat ve

1. Ünite: İnançla İlgili Meseleler

Görsel. 9: Sekülerizm, insanların kültürlerini ve yaşam tarzlarını etkilemiştir.

düşünce hayatı tamamen onun etkisi altında şekillenmiştir. Sekülerizm, bireyin dine karşı aklını ve iradesini kullanmasını isteyerek ona her bakımdan özgürlük vaadederek. Sekülerleşme, dinin ve inancın toplumsal hayattan çekilmesine neden olmuş, insanların kötü düşünceleri ve davranışlarını sınırlayacak veya engelleyecek olan ahlaki ve vicdani değerler sistemini de yok etmiştir.

Nitekim günümüzdeki bazı araştırmalar dinin insan yaşamından çıkarılamayacağı konusunda bir eğilim göstermektedir. Buna göre;

- Din, 21. yüzyılda yok olmayacaktır.
- Sekülerleşme tezi yeniden gözden geçirilecektir.
- Dinin küresel anlamda görünürlüğünde her geçen gün bir artış söz konusudur.
- Dinin bilimsel incelenmesine ilgi artacaktır. (M. A. Kirman, İ. Çapçioğlu, Sekülerleşme, s. 353.)

Seküler insan, Tanrı ve ahiret hayatını düşünmeden bir yaşam kurar. Hiç ölmeyecek veya öldükten sonra dirilmeyecekmiş gibi dünya hayatını düzenler. İslam düşüncesinde insan bu dünyaya bir amaçla gelmiştir. İnsanın Allah'a (c.c) ve O'nun yarattıklarına karşı sorumlulukları vardır. İslam dini, insana aklını ve iradesini kullanmasını ve araştırmasını emreder. Her ne olursa olsun körükörüne bağlılığı kınar. Müslümanlar için bu dünya geçici; ahiret hayatı ise kalıcıdır. İnsanlar yaptıkları şeylerin karşılığını ahirette göreceklerdir. Kur'an-ı Kerim'de bu konuda şöyle buyrulur: **“Ey kavim! Bu dünya hayatı bir sürelik yararlanmadan ibarettir; ahirete gelince ebedilik yurdu işte orasıdır. Kim bir kötülük yapmışsa sadece o kötülüğünün miktarınca ceza göreceklerdir; kim de**

- erkek olsun kadın olsun- inanmış bir kişi olarak dünya ve ahirete yararlı iş yapmışsa işte böylesi de cennete girecekler, orada kendilerine hesapsız nimetler verilecektir.” (Mü’min suresi, 39-40. ayetler.) Allah’a ve ahirete iman eden bir Müslüman, hayatını Allah’ın (c.c) buyruklarına göre ve O’nun rızasını gözeterek yaşar. Bu dünyanın geçici olduğunu asıl hayatın ahiret hayatı olduğunu bilir. Bu konuda İslam düşüncesinin temel yaklaşımı da bize hayatımızda nasıl bir denge kuracağımız konusunda şöyle bir yol gösterir: “Hiç ölmeyecek gibi bu dünya için, yarın ölecek gibi ahiret için çalışın.” (Câmiu’s-Sagîr, II/12, Hadis No:1201)

Nihilizm

Nihilizm, özellikle 19. yüzyılda genç entelektüeller arasında taraftar bulmuş felsefi bir anlayıştır. Nihilizm, Latince “hiç” anlamına gelen “nihil” kelimesinden türemiş ve Türkçeye “hiççilik” olarak çevrilmiştir. **Nihilizm**; hiç bir varlığı, bilgiyi, ahlakı ve kuralı tanımayan, bunların varlığından kuşku duyan bir anlayıştır. Ayrıca bu anlayışa göre nihilizm herhangi bir düşünceye, değere, inanca ve toplumsal kurala da karşıdır. Bunların insan üzerindeki baskısını kabul etmedikleri için dine, ahlaka ve toplumsal kurallara başkaldırırlar. Bu görüşü savunan kişiye **nihilist** denir. Nihilistler, felsefi açıdan hiçbir hakikati kabul etmez, sosyal açıdan toplum düzenini, siyasi açıdan otoriteyi, ahlaki açıdan hiçbir değeri ve kuralı tanımazlar. (Bedia Akarsu, Felsefe Terimler Sözlüğü, s. 95.)

Nihilizm, en geniş anlamıyla hiçbir şeyin anlam ve değerinin olmadığını savunan bir görüştür. Tanrı’nın varlığını, bilginin imkânını ve ahlakın nesnelliğini inkâr ederek umutsuz ve bireyci bir hayat anlayışında birleşirler. Nihilistler, evrenin anlamsız ve amaçsız olduğunu, hayatın bir anlamı ve değeri olmadığını, Tanrı’nın varlığının da bilinemeyeceğini savunurlar. Bu anlamda ateistlere yakın bir çizgide bulunurlar. Ahlakın ve değerlerin herhangi bir temeli olmadığını iddia eden nihilizm, her şeyin ölçüsü olarak “üstün insan” kavramından hareket ederek açıklamalarda bulunur. Her alanda karamsar düşüncelere sahip olan nihilistler her şeyi anlamsız, saçma bularak kötümser ve umutsuz bir düşünce içindedirler. Nihilizm, sadece dünyadaki kötülöklere odaklanarak bunalımlı bir ruh ile her şeyi tek taraflı değerlendirir. (Temel Yeşilyurt, Çağdaş İnanç Problemleri, s. 48 - 49.)

“Biz gökleri, yeri ve bunlar arasındakileri oyun olsun diye yaratmadık. Eğer bir eğlence edinmek isteseydik, onu kendi katımızdan edinirdik, bunu asla yapmayız.” (Enbiya suresi, 16 -17. ayetler.)

1. Ünite: İnançla İlgili Meseleler

İslam düşüncesinde evrenin ve insanın yaratılışının bir amacı vardır. Allah (c.c) hiçbir şeyi oyun veya eğlence olsun diye yaratmamıştır. Allah'a (c.c) iman eden bir Müslüman hayatında karamsarlığa düşmez. Bilinçli bir Müslüman yaptığı şeylerden sorumlu olduğunu bilir ve buna göre hareket eder. Yaptığı davranışların ahlaki bir değeri olduğunu bilen insan, iyimser ve ümitvardır. Müslüman, dünyanın imtihan yeri olduğunu unutmaz. Başına bir iş geldiğinde sorumluluklarını yerine getirir, elinden geleni yapar ve Allah'a (c.c) tevekkül eder. Allah'tan hiç bir zaman ümit kesmez ve karamsar olmaz. Kur'an-ı Kerim bu konuda şöyle buyurmaktadır: “De ki (Allah şöyle buyuruyor): Ey kendi aleyhlerine olarak günahta haddi aşan kullarım! Allah'ın rahmetinden ümit kesmeyin. Allah (dilerse) bütün günahları bağışlar; doğrusu O çok bağışlayıcı, çok merhametlidir.” (Zümer suresi, 53. ayet.) “De ki: Bizim başımıza ancak Allah'ın bizim için yazdığı şeyler gelir. O, bizim yardımcımızdır. Öyleyse mü'minler, yalnız Allah'a güvensinler.” (Tevbe suresi, 51. ayet.) Müslümanlar, Allah'a (c.c) inanarak, O'na teslim olarak, O'na sığınarak ve sadece O'ndan yardım isteyerek her türlü keder ve karamsarlıktan uzaklaşarak ve görevlerini yaparak geleceğe daha umutla bakar.

Kötülük Problemi

Kötülük problemi, ateistlerin kendi düşüncelerini temellendirmek için kullandığı en önemli argümanlardan (delillerden) biridir. Ateistler, kötülük problemi ile Tanrı'nın var olduğunu savunan teistlerin iddialarını eleştirerek bu iddiaların geçersiz veya yetersiz olduğunu ortaya koymaya çalışmışlardır. Ateistlerin kötülük problemiyle yapmak istedikleri şey; Tanrı'nın var olmadığı veya var olamayacağını temellendirmektir.

İçinde yaşadığımız bu dünyada gerçekten kötülükler vardır. Dünyada deprem, sel, yangın, kuraklık ve salgın hastalıklar gibi doğal felaket dediğimiz **doğal kötülükler** kadar insanların çeşitli nedenlerle yaptığı savaş, soykırım, öldürme, yaralama ve şiddet uygulama gibi pek çok **ahlaki kötülükler** de vardır. Ateistler bu gibi kötülüklerden yola çıkarak teistlerin iddia ettiği gibi her şeyi bilen, her şeye gücü yeten bir Tanrı varsa niçin bu kötülükleri engellemediğini sorarak aslında teistlerin iddia ettiği gibi bir Tanrı'nın var olmadığını ya da teislerin öngürdüğü (iyi, her şeyi bilen, her şeye gücü yeten) sıfatlara sahip bir Tanrı'nın olmadığını savunurlar. Ateist düşüncüyü savunanlar bu dünyada kötülüklerin var olduğunu fakat teistlerin iddia ettiği gibi iyi bir Tanrı'nın olmadığını iddia eder. Ateistler, evrende var olan kötülüklerle iyi bir Tanrı'nın varlığını çelişkili bir durum olarak görerek Tanrı'nın varlığını inkâr ederler.

Teistlerin kötülüğün varlığını Tanrı'nın iyiliği ve adaletiyle bağdaştırma çabalarına “teodise” denilir. Kötülüğün kaynağı hakkında pek çok görüş ileri sürülmüştür. Teistler, ateistlerin kullandığı bu delili eleştirerek kötülüğü doğal ve ahlaki olmak üzere ikiye ayırmışlardır: Doğal kötülükler (deprem, sel, yangın) doğanın işleyişinden hareketle bilimsel verilerle açıklanmaya çalışılmıştır. Ahlaki kötülükler ise özgür iradeye sahip olan insanın yaptıkları ile açıklanmıştır.

Görsel. 10: (Suriye Savaşı) “Şüphesiz Allah yaptıklarınızdan haberdardır.”

Ahzab suresi; 2. ayet.

İslam açısından kötülük problemine bakıldığında dünyada her ne kadar kötülük varsa iyilikler de vardır hatta iyiliklerin insanların hayatında daha çok yer aldığı söylenebilir. Kur'an'a göre kötülüğün varlığı her şeyden önce insanların ahlaki anlamda sınanmaları için gereklidir. İnsanların hangisinin amel açısından iyi olduğunu ortaya koymak ve onları imtihan etmek için iyilik ve kötülük seçeneklerinin onlara açık olması gerekir. İnanan insanlara başlarına gelen musibetlere karşı üzerlerine düşen vazifeleri yapmaları ve sabırlı olmalarının tavsiye edilmesi de onların bilgisel, ahlaki ve ruhsal gelişimleri için gerekli görülmüştür. “Andolsun ki sizi biraz korku ve açlıkla; mallardan, canlardan ve ürünlerden eksiltmekle sınayacağız. Sabredenleri müjdele! Onlar, başlarına bir musibet geldiğinde ‘Doğrusu biz Allah’a aidiz ve kuşkusuz O’na döneceğiz’ derler. İşte Rablerinin lütufları ve rahmeti bunlar içindir ve işte doğru yola ulaşmış olanlar da bunlardır.” (Bakara suresi, 155- 157. ayetler.) “Hanginizin davranışça daha iyi olduğunu deneyerek göstermek için ölümü ve hayatı yaratan O’dur. O, güçlüdür, çok bağışlayıcıdır.” (Mülk suresi 2. ayet.)

1. Ünite: İnançla İlgili Meseleler

Kötülüğün nedeni konusundaki açıklamalardan biri de özgür irade sahibi varlıkların iradelerini iyiden değil de kötüden yana kullanmalarındır. Dolayısıyla ahlaki kötülük olarak adlandırdığımız kötülükler (savaş, öldürme, şiddet, zulüm) insanın kendi iradesini doğru bir şekilde kullanmamasından kaynaklanmaktadır. Doğal kötülük olarak adlandırılan kötülüklerin (deprem, sel, yangın) nedenlerinden biri de Kur'an'a göre insanların kendi özgür iradelerini kötüye kullanarak yaptıklarının karşılığı bir ceza olarak ortaya çıkmaktadır. Kurallarına uygun yapılmayan veya uygun olmayan zeminlere yapılan evler, çoğunlukla deprem ve sellerde zarar görmektedir. “İnsanların kendi elleriyle yapıp ettikleri yüzünden karada ve denizde düzen bozuldu; böylece Allah dönüş yaptınlar diye işlediklerinin bir kısmını onlara tattırıyor.” (Rum suresi 41. ayet.) Allah (c.c) insanlara zulüm etmemekte, aksine insanlar kendi kendilerine zulüm etmektedirler. “Gerçek şu ki Allah insanlara zerrece kötülük etmez fakat insanlar kendilerine kötülük ediyorlar.” (Yunus suresi, 44. ayet.) Yüce Allah (c.c.) insana, istediğini yapabilmesi ve tercih edebilmesi için irade vermiştir. İnsan bu iradesi ile iyiyi veya kötüyü, doğruyu veya yanlışı seçebilir. İnsanın, iradesini kötü yönde kullanmasından Tanrı sorumlu tutulamaz. Dünyadaki iyilikleri görmeyip sadece kötülüklerin varlığından hareket ederek Tanrı'nın var olmadığını söylemek ve bunu delillendirmek zor görünmektedir.

Görsel. 11: (Suriye savaşı) “Allah kötülük yapmaz fakat insanlar kendilerine kötülük yaparlar.”

2. YENİ DİNİ HAREKETLER

Yeni dinî hareketler 1970 yıllarında özellikle Avrupa'da ortaya çıkmış ve Avrupa'daki gençler arasında büyük rağbet görmüştür. Yeni dinî hareketlerin bir kısmını Hıristiyanlığın kendi içinden çıkan akımlar oluştururken diğer kısmını Uzak Doğu'dan gelen akımlar oluşturmaktadır. (Ali Köse, Batıda Yeni Dinî Akımlar, s. 16.)

Görsel. 12: Hare Krishna üyeleri oturuyor ve şarkı söylüyor.(Slovenya)

Günümüzde özellikle Avrupa ve Amerika'da faaliyetlerini yürüten çok sayıda yeni dinî hareket ve tarikat vardır. Bunların ortaya çıkmasında bazı etkenlerden söz etmek mümkündür. En önemli etkenler dünyadaki hızlı değişim ve küreselleşmedir. Bilimden teknolojiye, ekonomiden siyasete, eğitimden dinî alana kadar çok hızlı bir değişim olmaktadır. Yaşadığımız bu dünyada ortaya çıkan ekonomik, politik ve dinî istikrarsızlık ve çatışmalar yeni ve barışçıl bir dünya düzeni kurmak gibi bir iddia ile çok sayıda yeni dinî hareketin ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Yeni dinî hareketlerin Batı'da ortaya çıkmasının bir diğer nedeni ise sekülerleşme (dünyevileşme). Bilindiği gibi sekülerleşme 17. yüzyıldan beri Batı'da insanların düşünce ve fikirlerini etkilemektedir. Bu etki, dinî alanda da kendini göstermiş ve insan aklını dinin güdümünden kurtardığını iddia etmesine rağmen insanın dinî duygularını tatmin edememiş hatta dinî alanda büyük bir boşluk ve tatminsizlik ortaya çıkarmıştır. Bu gibi durumlar insanların yeni arayışlar içerisine girmelerine ve yeni oluşumlara yönelmelerine yol açmıştır. Eski dininden ya da inancından memnun olmayanların yeni arayışlara girmesi yeni dinî hareketlerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. (Mahmut Aydın, Dinler Tarihi, s. 517.)

1. Ünite: İnançla İlgili Meseleler

Batıda bilim ve teknolojinin gelişmesiyle modern yaşam hem insanı kendinden hem de diğer insanlardan uzaklaştırarak bireyselleştirmiştir. Endüstrileşme ise insanı şehir yaşamına mecbur kılmış ve modernleşen insan yaşadığı toplumun kültürel ve dinî değerlerinin değişmesine neden olmuştur. Modernleşen insan Hıristiyan dininden ve ahlakından uzaklaşarak seküler bir hayat yaşamaya başlamış, kilise artık insanların sadece işleri olduğu zaman gidilecek bir yer gibi algılanmaya başlanmıştır. Batı modernizmi, insanların atalarının kültür ve dinî miraslarını reddetmesine, katı bilimcilik ve akılcılığa isyan etmesine ve yeni bir kimlik arayışına girmesine neden olmuştur. (Ali Köse, Batıda Yeni Dinî Akımlar, Timaş, 2017, İstanbul, s. 15.)

Teknolojideki ve kitle iletişim araçlarındaki gelişme, yeni dinî hareketlerin hızlı bir şekilde, farklı toplum ve coğrafyalara yayılmasını sağlamış hatta ülkemizde bile taraftarlar bulmasına neden olmuştur. Yeni dinî hareketler kıyametten önce barışın hüküm süreceğine, kıyametin kopuşu sırasında kendilerinin kurtarılacağına inanırlar. Bundan dolayı bu hareketlere **Kıyamet Tarikatları** denir. 2000'li yıllarda yaygınlaştığı için **Milenyum Tarikatları** adı da verilmektedir. (Ali Köse, Milenyum Tarikatları s. 16; Ali Rafet Özkan, Kıyamet Tarikatları, s. 11)

Yeni dinî hareketler, mutlak hakikati getirdiğine veya modern çağın aydınlatıcısı olduğuna inandıkları bir liderin etrafında toplanırlar ve bir cemaat oluştururlar. Bunun dışında bu hareketlerde kutsal üstat, kurtarıcı reçete, kıyametin yaklaştığı beklentisi, yeni bir dünya dini ve düzeni, Mesih (kurtarıcı) beklentisi gibi bazı özelliklerden de söz edilebilir.

Dünyada yaygın olan yeni dinî hareketler kendi içinde üç şekilde sınıflandırılabilir:

a) Dünyayı reddeden yeni dinî hareketler: Bu grupta yer alan hareketler, modern yaşamı, sekülerizmi, materyalizmi ve bireyciliği reddederler. Bir tanrı inanışları olduğu gibi katı ahlaki kurallara sahiplerdir. Grup üyeleri birbirine çok bağlıdır. Hare Krishna, Tanrı'nın Çocukları ve Moonculuk bu harekete örnek olarak gösterilebilir.

b) Dünyayı tasdik eden yeni dinî hareketler: Bunlar genelde dünya ile bağlarını koparmadan insanlara fiziki, zihni ve ruhi potansiyellerini açma ve kullanma teknikleri öğretme iddiasındadırlar. Bunlar sosyal düzeni adletsiz görmedikleri gibi toplumu da Tanrı'dan

Görsel. 13:
Scientology Kilisesi (Los Angeles)

BİLGİ KUTUSU

Yeni dinî akımların genel özellikleri şunlardır:

1. Ahlaki normları vardır.
2. Dine rasyonel yaklaşımı reddederler.
3. Lidere kayıtsız bir teslimiyet vardır.
4. Lider otoriter ve karizmatiktir.
5. Üyeler, kuralları eleştiremezler.
6. Milenyum üzerine vurgu yaparlar.
7. Misyonerliği bir görev olarak kabul ederler.

(Ali Köse, Batıda Yeni Dinî Akımlar, s. 23.)

BİLGİ KUTUSU

Dinî olduklarını ve İslâm'ı temsil ettiklerini iddia ederek bozgunculuk yapan, kan döken ve aslında kendi çıkarları için Müslümanların maddi ve manevi varlığını istismar eden terör örgütleri, en büyük zararı yine Müslüman toplumlara, birlik ve beraberliğimize, geleceğimize ve gençlerimize vermektedir.

uzaklaşmış olarak görmezler. Soka Gakkai, Transandantal Meditasyon ve Scientology bu harekete örnek olarak gösterilebilir.

c) **Dünya ile uzlaşan yeni dinî hareketler:** Bunlar manevi ve dünyevi olan arasında bir ayrım yaparlar. Dini sosyal bir mesele olarak ele almazlar. Onlar için din, içsel hayatı harekete geçiren bir unsurdur. Hayatın nasıl yaşanacağı konusunda görüş bildirmezler. Çağımız insanının manevi dünyasında bir eksiklik olduğunu düşünürler. Batıdaki dinî kurumları protesto ederler. Karizmatik Yenilenme Hareketi ve Neo-Pentecostalism bu harekete örnek olarak gösterilebilir. (Ali Köse, Batıda Yeni Dinî Akımlar, s. 22.; Necdet Subaşı, Din Sosyolojisi, s. 141.)

Türkiye'de de yeni dinî hareketlerin faaliyetlerinden etkilenenler olmuştur. Örneğin Reiki, Sahaja Yoga, Transandantal Meditasyon gibi dinî hareketlere bağlı olan kişiler bulunmaktadır. Bu gruplar ülkemizde bazı meditasyon (derin düşünce) seansları düzenlemekte ve Hinduizm, Budizm ve Şintoizm gibi dinlerin düşüncelerini, ibadetlerini ve geleneklerini yaymaktadırlar.

Din İstismarı

İstismar, Arapça bir kelime olup "suistimal etmek, menfaat sağlamak, iyi niyet ve bu yöndeki davranışları kötüye kullanmak ve sömürmek" anlamlarına gelir. Din istismarı, dini şahsi çıkar, siyasi menfaat veya nüfuz sağlamak için kullanmaya, gizli emellerin üzerini dinle örtmeye veya gizlemeye denir.

Din istismarı, din sömürüsü yapmak, dine dair kavramlar ve değerler yoluyla insanları aldatarak maddi veya manevi çıkar elde etmek yani kendi menfaatleri için dini kullanmak demektir. Tarih boyunca birçok kişi ve grup, dinin insanlar üzerindeki etkisinden faydalanarak çeşitli kazançlar elde etmeyi denemiş, din tüccarlığı yapmaktan çekinmemiştir. İstismar konusu tarih boyunca daima dinlerin en önemli problemi olmuştur. Bu istismar sadece İslâm'a da mahsus değildir. Hıristiyanlık ve Yahudilik dininde de istismar örnekleri vardır.

1. Ünite: İnançla İlgili Meseleler

Dini istismar eden kişi veya gruplar, kimi zaman ayet ve hadislerin anlamlarını çarpıtmış ve ilgili olmadıkları yerlerde kullanmış kimi zaman da onları kendi art niyetlerine alet olacak şekilde yanlış yorumlayarak topluma anlatmıştır. Dini istismar edenlerin bir kısmı ise doğrudan dinin kendisini hedef almış ve insanların İslam'a yönelmesi için dinî kavramların içini boşaltmayı ve bu kavramları anlam kaybına uğratmayı bir yöntem olarak benimsemiştir.

OKUMA METNİ

Peygamberimiz (s.a.v.) hayattayken Medine'de Mescid-i Nebevi'ye alternatif olarak bir mescit inşa edilmesi ve Müslümanlar arasında ayrımcılık oluşturulması, din istismarının tipik örneklerinden biridir. "Mescid-i Dırâr" olarak adlandırılan bu yapı, Kur'an'da şöyle anlatılır:

"Bir de zararlı faaliyetlerde bulunmak, küfre yardım etmek, müminler arasına ayrılık sokmak için ve öteden beri Allah ve Resûlüne karşı savaşanlara üs olsun diye bir mescit yapanlar vardır. Bunlar, 'Bizim iyilikten başka hiçbir kastımız yok' diye de mutlaka yemin ederler ama Allah şahitlik eder ki bunlar mutlaka yalancılardır." (Tevbe suresi, 107. ayet) Allah Teâlâ, "Onun içinde asla namaz kılma!" diye Peygamberimizi(s.a.v.) uyarmış, Müslümanlar arasında bölücülüğe yol açan bu olayı, kıyamete kadar her zaman ortaya çıkabilecek olan istismar ve fitne hareketlerine karşı uyanık olmamız gerektiği konusunda bizlere örnek olarak anlatmıştır. Peygamberimizin(s.a.v.) bu mescidi inşa edenlere karşı verdiği sert tepki, günümüzde din istismarına yeltenenlere karşı nasıl davranmamız gerektiğini de bize göstermektedir.

İslam tarihinde Kur'an-ı Kerim'in istismarına dair en acı örneklerden birisi Siffin Savaşı'nda yaşanmıştır. Hâriciler diye anılan hareket, bu savaşta sözde Kur'an savunucusu gibi görünerek aslında büyük bir fitne ateşi yakmıştır. Benzer şekilde aşırı ve sapkın fikirli mezhepler, örgütler düşüncelerini ayet ve hadislerle desteklemeye çalışmıştır.

Büyük Selçuklu Dönemi'nde ortaya çıkan ve din istismarının en iyi örneklerinden biri de Hasan Sabbah ve adamlarının oluşturduğu Haşhaşiler örgütüdür. Hasan Sabbah, insanları din adına kandırmış, suikast timleri kurmuştur. Son dönemde İslâm dünyasında ortaya çıkan Kâdiyânîlik, Bâbîlik, Bahâîlik, Dürzîlik gibi gruplar da dini istismar etmekten çekinmemektedir.

Farklı isimler, yayınlar ve söylemlerle İslam'ı anlatıyor gibi görünen birçok kişi ve grup aslında şahsi çıkarlarına hizmet etmektedir. Dine davet ettiklerini iddia eden bu sahtekârlar, aslında Müslümanların saf ve temiz duygularını sömürmektedir. İslam'ın temel kaynaklarına, akla, mantığa ve ahlaka ters düşen, asılsız safsatalarla, hikâyelerle, rüyalarla, sahte sevap vaatleriyle insanları aldatmakta, paralarını, evlatlarını, zamanlarını hatta hayatlarını çalmaktadır.

Din istismarı konusu, bugün İslam ümmetinin birlik ve beraberliğini tehdit eden ciddi bir güvenlik meselesine de dönüşmüştür. Dinî bir grup olduklarını ve İslam'ı temsil ettiklerini iddia ederek bozgunculuk yapan, kan döken FETÖ², DEAŞ³, el-Kaide, eş-Şebab, Boko Haram gibi terör örgütleri, en büyük zararı Müslüman toplumlara, birlik ve beraberliğimize, geleceğimize ve gençlerimize vermektedir.

Görsel. 14: FETÖ'ye karşı millet 15 Temmuz'da tek yürek oldu.

15 Temmuz 2016 yılında yaşanan FETÖ/PDY darbe teşebbüsü de din istismarının örneklerinden biridir. Bu yapının toplum nezdinde uzun yıllar taban bulmasının arka planında kuşkusuz dinî referanslar yatmaktadır. Paralel yapı bir yandan toplumdaki meşruiyetini takviye etmek için dini istismar etmiş, bir yandan da dinin temel ilkelerini tahrif etmek, dinî kavramların içini boşaltarak özünden koparmak suretiyle dine ihanetten geri durmamıştır. Yakın zamana kadar ülkemizde faaliyet gösteren ve dünyanın pek çok ülkesinde hâlâ varlığını devam ettiren Fethullahçı Terör Örgütü (FETÖ) siyasi, ekonomik ve sosyal anlamda “örgütlü din istismarının” en somut

² FETÖ: Fethullahçı Terör Örgütü.

³ DEAŞ: Irak- Şam Devleti (Devlet-i Irak ve Şam)

1. Ünite: İnançla İlgili Meseleler

örneğidir. FETÖ, dış güçlerle bağlantılı olarak faaliyet göstermiş, kötü emellerine ulaşmak için her türlü yolu mübah görmüştür. Dinî değerleri ve insanların dinî duygularını tereddüt etmeden istismar etmiştir. Örgüt, dinî görünümlü faaliyetlerini güç ve çıkar ağına dönüştürerek siyasi, adli, idari ve ekonomik bir yapı oluşturmuştur. Oluşturduğu çok yönlü ilişkiler ağıyla kirlî ve gizli amaçlarını perdelemiştir.

Günümüzde ortaya çıkan ve Müslümanları zor duruma düşüren zararlı örgütlerden biri de DEAŞ'tır. Bu örgüt, bir yönüyle uluslararası güç ve iktidar savaşlarının, silah ve petrol ticaretinin ürettiği kukla bir yapıdır. Diğer yönüyle de özellikle Batı toplumlarında yaşayan genç nesillerle İslam'ın rahmet mesajı arasına perde çekmeyi amaçlayan psikolojik bir araçtır. (Deaş, Dehşete Dayalı Bir Din İstismarı, s. 5-9)

“Allah'ın ayetlerine karşılık az bir değeri (dünya malını ve nefsanî istekleri) satın aldılar da (insanları) O'nun yolundan alıkoydular. Gerçekten onların yapmakta oldukları şeyler ne kötüdür!” (Tevbe suresi, 9. ayet.)

Din istismarı ile mücadele ancak iyi bir niyet ve samimi bir gayretle mümkündür. Dürüst ve iyi niyetli olarak hak ve hukuka riayet etmeli, erdem ve ihsanı ilke edinmeli ve samimi davranmalıdır. Samimiyet ise atılan her adımda, verilen her kararda art niyeti ve riyayı uzak tutmayı gerektirir. En önemlisi de dinini ve dinî değerlerini dünya menfaatine kurban etmekten, Allah'ın(c.c.) rızası dışında rıza ve onaylar almak uğruna dinini feda etmekten şiddetle sakınmayı gerektirir.

Din istismarının yaşanmasının en önemli nedenlerinden biri de bilgisizliktir. Müslümanlar İslam'ı sağlam kaynaklardan öğrenerek aklını, idrakini ve iradesini bir başkasının emel ve ideallerine teslim etmemeli, taklit kültüründen uzak durarak din istismarcılarına fırsat vermemelidir. (Din İstismarı, DİB Yayınları.)

2. UYGULAMA

Peygamberimiz bir hadisinde “Bizi aldatan bizden değildir” (Müslim, İman, 164.) buyurmuştur. Buna göre insanları aldatan din istismarcılarına karşı nasıl davranmamız gerektiği konusundaki düşüncelerinizi yazınız.

.....

.....

.....

İslamofobi

İslamofobi, İslam ve Müslümanlara karşı kin, nefret veya düşmanlık besleme veya onlara güvenmeme, onlardan şüphe duyma, İslam'dan korkma şeklinde tanımlanabilir. Batı ülkelerinde yapay olarak “inşa edilmiş” bir korku olarak ortaya çıkan “İslamofobi” yeni bir durum olarak görünse de öncelikle İslam korkusu Avrupa’da yeni ve özel bir durum değildir.

İslam’ın ortaya çıkıp yayılmasının ardından, Müslümanların Hıristiyan toplumların egemenliği altındaki toprakları fethetmesi ile İslam ve Müslümanlar, Hıristiyan dünyası tarafından öteki olarak algılanmış, zaman zaman da kendileri için tehdit ve düşman olarak görülmüşlerdir. Arapların İspanya’yı fethinden beri ya da Osmanlı’nın Avrupa içlerine ilerleyişinden bu yana İslam’a veya Müslümanlara dair bir korkudan söz etmek mümkündür. Tarihte Müslüman ve Hıristiyanlar arasında yaşanmış bazı olay ve savaşların özellikle Haçlı Savaşlarının İslamofobik davranışların ortaya çıkmasında oldukça önemli bir rolü bulunmaktadır.

Avrupa’da Aydınlanma Dönemi’nde özellikle aydınlar ve filozoflar arasında başlayan oryantalist ve ırkçı görüşler Afrikalılara ve diğer Müslümanlara karşı son derece yaygındı. İrkçi ve dine karşı bu görüşler zamanla Avrupa’da yaşayan Müslümanlara ilişkin olumsuz ve önyargılı yaklaşımlara neden olmuştur.

Görsel. 15: Srebrenica’da onbinlerce Müslüman, Sırp tarafından katledilmiştir. (Bosna Savaşı)

İletişim teknolojisinin gelişmesi ve küreselleşme ile birlikte bir taraftan farklı dil, din ve kültürlerden insanların İnternet üzerinden rahatça iletişim kurmasını kolaylaştırırken, diğer taraftan da Avrupa ülkelerinde İslam karşıtlığı, milliyetçi ve ırkçı hareketlerin yükselişine neden olmuştur.

Batı’nın İslam karşıtlığı propagandası, İslamofobik tutum ve davranışlar, gerçek İslam dininin öğretilerine göre değil, bazı Müslüman ülkelerdeki yanlış davranışlar üzerinden yapılmaktadır. Avrupa’da yükselmekte olan İslamofobi, yabancı düşmanlığı ve

1. Ünite: İnançla İlgili Meseleler

göçmenlere yönelik saldırılar ile el-Kaide, Deaş, Boko Haram gibi terör gruplarının terörist saldırıları da Müslümanlar ile Batılılar arasında çatışma senaryoları ve teorilerini savunanların görüşlerine hizmet etmektedir. (Murat Aktaş, “Avrupa’da Yükselen İslamofobi ve Medeniyetler Çatışması Tezi”, Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi, C13, s. 31-54.)

Barış dini olan İslam’ı şiddet odaklı göstermek, Kur’an’daki cihat ayetlerini cihadı “haksız yere” savaşmak şeklinde yorumlamak, İslamofobiyi destekleyen bir yaklaşım biçimidir. Günümüzde İslamofobik tutumlar sadece Avrupa ve Amerika değil Asya ülkelerinde de görülmeye başlanmıştır İslamofobi, bu ülkelerde yaşayan Müslümanlara karşı sözlü, fiili taciz ve saldırılara neden olmaktadır.

İslam’ın birincil kaynaklardan doğru bir şekilde, araştırılarak öğrenilmemesi ve bazı kötü niyetli söylemler İslamofobi sebeplerinin başında yer alır. İslam dininin terörle birlikte anılmaması ve Müslümanlara yönelik ırkçı ve İslamofobi tutumlarla karşılaşmamak için İslam’ı, Kur’an’dan ve Peygamberimizin (s.a.v.) sünnetinden öğrenmek gerekir. Ayrıca Müslümanların İslam’ı doğru bir şekilde yaşaması ve diğer insanlara bu konuda iyi ve güzel örnek olması önemli bir vazifedir.

4. KUR’AN’DAN MESAJLAR: EN’ÂM SURESİ 59. AYET VE LOKMÂN SURESİ 27. AYET

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَعِنْدَهُ مَفَاتِحُ الْغَيْبِ لَا يَعْلَمُهَا إِلَّا هُوَ وَيَعْلَمُ مَا فِي الْبُرِّ
وَالْبَحْرِ وَمَا تَسْقُطُ مِنْ وَرَقَةٍ إِلَّا يَعْلَمُهَا وَلَا حَبَّةٍ فِي
ظُلُمَاتِ الْأَرْضِ وَلَا رَطْبٍ وَلَا يَابِسٍ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُبِينٍ ٥٩

“Gaybın anahtarları Allah’ın yanındadır; onları O’ndan başkası bilmez. O, karada ve denizde ne varsa bilir; O’nun bilgisi dışında bir yaprak bile düşmez. O, yerin karanlıklarındaki tek bir taneyi bile bilir. Yaş ve kuru ne varsa hepsi apaçık bir kitaptadır.” (En’âm suresi, 59. ayet)

Sözlükte **gayb** “gözle görülmeyen, gizli olan, akıl ve duyular yoluyla hakkında bilgi edinilemeyen varlık alanı” anlamlarına gelir. Cennet, cehennem, kıyamet, diriliş ve ahiret gibi konular gayb alanına girer. Bu konular hakkında insan, akıl ve duyu organları ile herhangi bir bilgi edinemez. İslam dinine göre gayb âlemini sadece Allah (c.c.) bilir. En’âm suresi 59. ayette bu durum açıkça ifade edilir. Peygamberler ise Allah’ın kendilerine bildirdiği kadarını bilirler. En’âm suresi 50. ayette de bu durum şöyle

ifade edilir: “De ki: Ben size, Allah’ın hazineleri benim yanımdadır, demiyorum. Ben gaybı da bilmem. Size, ben meleğim de demiyorum. Ben sadece bana vahyolunana uyarım. De ki: Hiç kör ile gören bir olur mu? Siz hiç düşünmez misiniz?” Bununla birlikte Allah (c.c.) Kur’an-ı Kerim’de Hz. İbrahim (a.s.) ve Hz. Yusuf (a.s.) gibi bazı peygamberlerin gayb konusunda bilgilendirildiğini de haber vermektedir. Buna göre gaybı, sadece Allah’ın (c.c.) bildiği mutlak gayb ve O’nun bildirdikleri tarafından bilinen izafi (göreceli) gayb şeklinde tanımlayabiliriz. Kıyametin zamanı mutlak gayba bir örnektir ve bunu Allah’tan (c.c.) başka hiç kimse bilemez fakat yağmurun yağması veya anne karnındaki bebeğin cinsiyetini bilimin ve teknolojinin gelişmesi ile insanların bilmesi mümkündür ancak insanın bilgi ve teknoloji ile elde ettiği bu bilgilerde Allah’ın (c.c.) sonsuz ve eşsiz bilgisi dahilinde olup O’nun bilgisi dışında gerçekleşmez. Allah’ın (c.c.) bildiği ve bilinmesini takdir ettiği bazı şeyleri insanlar da bilebilirler.

Görsel. 16: “Allah evrende olan her şeyden haberdardır.”

Allah’tan (c.c.) başka hiç kimsenin ilmi, varlık ve olayları kuşatamaz. O, karada ve denizde olan canlıları ayrıntılı bir şekilde bilir. O’nun ilmi ve kudreti, bütün âlemleri kuşatır. Ağaçtan düşen her yaprağın düştüğü zamanı ve yeri bilir. Toprak içinde bulunan küçük bir tohumun yerini, yetişip yetişmeyeceğini, bu tohumdan ne kadar ürün meydana geleceğini ve bunu kimin yiyeceğini bilir. Yaş ve kuru ne varsa hepsi Allah (c.c.) katında bilinmekte ve buna göre yaratılıp düzenlenmektedir. Allah (c.c.) bir bebeğin olacağını, cinsiyetini, göz rengini, ileride hangi seçimleri yapacağını nasıl bir insan olacağını nerede doğup nerede yaşayıp öleceğini ayrıntılı olarak her şeyi bilir ve ona göre takdir eder.

İslam’a göre Allah (c.c.) dışında mutlak gaybı hiç kimse bilemez. Peygamberler bile ancak Allah’ın (c.c.) bildirdiği kadarını bilirler. Falcı, medyum veya kahinlerin

1. Ünite: İnançla İlgili Meseleler

gaybı bilmesi mümkün değildir. İslam bunlara başvurmayı veya inanmayı yasaklamıştır. İnsan gelecek hakkında bilgi sahibi değildir ancak bilimsel veriler ve olaylardan hareketle gelecek hakkında tahmin yürütebilir ve buna göre tedbirler alabilir. Allah (c.c.) insanlara akıl ve irade vermiş, bunları kullanmayı öğütleyerek doğru kararlar almamızı ve doğru davranmamızı emretmiştir. (Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır, Hak Dini Kur'an Dili C 3. s. 354.; Safvetü't Tefasir, C 4. s. 257. ; Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsiri, C 2, s. 414.)

3. UYGULAMA

Kur'an'ı Kerim tefsirinden Bakara suresinin 1-5. ayetlerini okuyarak iman eden kişilerin özelliklerini ve "gayb" kavramının anlamını aşağıya yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَلَوْ أَنَّ مَا فِي الْأَرْضِ مِنْ شَجَرَةٍ أَقْلَامٌ وَالْبَحْرُ يَمُدُّهُ مِنْ بَعْدِهِ
سَبْعَةُ أَبْحُرٍ مَا نَفِدَتْ كَلِمَاتُ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٢٧﴾

"Eğer yeryüzündeki bütün ağaçlar kalem olsaydı, deniz de -ardından ona yedisi daha eklenmek üzere- mürekkep olsaydı yine de Allah'ın sözleri tükenmezdi; Allah azîzdir, hakîmdir." (Lokman suresi, 27. ayet)

Tefsir kitaplarında Lokman suresinde yer alan bu ayetin Yahudiler hakkında geldiği söylenir. Yahudiler "Allah, her şeyi Tevrat'ta zikretmiş ve söylemediği, bahsetmediği hiçbir şey bırakmamıştır" deyince, Allah Teala "Tevrat'ta bulunanlar, Allah'ın bütün kelâmına nisbetle, denizden bir damla kadar bile değildir." buyurmuş ve bu ayeti

indirmiştir. Allah (c.c.) bu ayet ile ilminin sınırsız olduğunu somut örneklerden hareketle insanlara ilminin hiç bir zaman bitmeyeceğini açıkça göstermiştir. Ayette geçen “ardından ona yedisi daha eklenmek üzere” ifadesi, çokluğu anlatmak için kullanılmıştır.

Görsel. 17: “Denizler mürekkep olsa, denizler tükenir fakat Allah’ın ilmi bitmez, sonsuzdur.”

Eğer yeryüzünde bulunan bütün ağaçlar kalem yapılırsa, deniz bütün genişliğiyle mürekkep olsa yedi deniz de ona katılsa ve bunlarla, Allah’ın (c.c.) büyüklüğünü, yüceliğini ve sıfatlarını gösteren kelimeler yazılırsa, kalemler ve denizler yok olup biter fakat Allah’ın (c.c.) kelimeleri bitmez; ağaçlar ve denizler tükenir, Allah’ın (c.c.) kelimeleri tükenmez. Kuşkusuz Allah (c.c.) galiptir, hiçbir şey O’nu âciz bırakamaz. Hikmet sahibidir; hiçbir şey O’nun ilminden ve hikmetinden dışarı çıkamaz. (Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır, Hak Dini Kur’an Dili C 3. s. 354.; Safvetü’l Tefasir, C 4. s. 257.; Kur’an Yolu Türkçe Meal ve Tefsiri, C 4, s. 343.)

4. UYGULAMA

Kur’an’ı Kerim tefsirlerinden Allah’ın (c.c.) ilmi ile ilgili bir ayet okuyarak öğrendiklerinizi aşağıya yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ÖZET

1. İnançla İlgili Felsefi Yaklaşımlar

Allah (c.c) insanı akıl ve irade sahibi bir varlık olarak yaratmış ve onun doğru karar vermesini ve davranmasını istemiştir. İnsan tevhid inancına aykırı davrandığında veya kötülük yaptığında Allah (c.c), peygamber ve kitap göndererek ona hakikati ve doğru yolu hatırlatmıştır.

İnsan, sürekli etrafında olup biteni düşünen ve bir anlam arayışında olan varlıktır. Çevresini ve kendi hayatını sorgulayarak hayata bir anlam kazandırmak ister. İnsanın bu arayışı bazen Allah'ın (c.c.) iradesine uygun olarak gerçekleşmiş ve insan doğru yoldan ayrılmamıştır. Bazen de vahyi dikkate almayan insanlar sadece akılları ile çözüm yolları aramış ve inançla ilgili farklı düşünce ve felsefi yaklaşımlar benimsemişlerdir. Bu felsefi yaklaşımlardan bazıları teizm, deizm, materyalizm, pozitivizm, sekülerizm, agnostisizm ve ateizmdir.

Teizm, genellikle yaratıcı, aşkın ve mutlak bir Tanrı inancını savunan felsefi düşünceye denir. Bu düşünceyi benimseyen kişilere **teist** denir. Bu teistik yaklaşım Yahudilik, Hıristiyanlık ve İslamiyet'in Tanrı anlayışlarını temsil ettiği için geniş kitlelerce benimsenmiştir.

Deizm, Tanrı'nın varlığına inanmakla birlikte Tanrı'nın yaratma dışında herhangi bir sıfatının olmadığına inanan düşüncedir. Bu düşünceye sahip kişilere **deist** denir. Deizm, Tanrı'nın âlemi yarattığını kabul eder fakat yarattıktan sonra âleme müdahalesini reddeder.

Agnostisizm, Tanrı ve metafizik konuların akılla bilinemeyeceğini savunur. Tanrı'nın var olduğu akılla bilinemeyeceği gibi Tanrı'nın var olmadığı da akılla savunulamaz. Bu görüşü benimseyen kişiye **agnostik** denir.

Ateizm, Tanrı'ya inanmamak veya O'nun varlığını reddetmek anlamına gelir. **Ateizm**, teizme tepki olarak ortaya çıkmış bir akımdır. Ateizm, Tanrı'nın var olmadığını iddia eden veya Tanrı'ya inanmayan demektir. Bu görüşü savunan kişiye de **ateist** denir.

Materyalizm, var olan her şeyin maddeden ibaret olduğunu, maddeden bağımsız fizik ötesi bir alanın (metafizik) bulunmadığını, bilinç, duygu, düşünce gibi unsurların maddeden kaynaklandığını, olup biten her şeyin sadece maddi sebeplerle açıklanabileceğini, sonuç olarak tabiatüstü bir gücün mevcut olmadığını ileri süren ateist düşünceye denir. Bu düşünceye sahip kişiye de **materyalist** denir.

Pozitivizm, bilimimizin kaynağını yalnızca deney ve tecrübeye ile sınırlayan ve doğru bilginin ancak bu şekilde elde edilebileceğini savunan felsefi akımdır. Pozitivizm, bilgi elde etmede sadece deney ve gözleme dayandığı için bu isimle anılmıştır. Bu düşünceye göre gerçekliğe yalnızca deneyle ulaşılabilirdiğinden onun dışında kalan her çeşit ilahi ve metafizik bilginin epistemik (bilgisel) değeri bulunmamaktadır.

Sekülerizmin, sözlük anlamı ‘dünyevileşmek’ demektir. Dünyevileşmek, insanın Tanrı ve dinden bağımsız olması ve siyasi, hukuki, ekonomik ve toplumsal alanlarda aldığı kararları Tanrı veya dini herhangi bir otoriteye dayandırmamasıdır. Sekülerizm, insan aklının, özgür iradesinin ve seçiminin “kilise” otoritesinden ve egemenliğinden kurtarılması demektir. Sekülerizm, günlük hayatta bireyin dinî bir otoriteye ihtiyaç duymadan yaşamasını öngörür.

Nihilizm, hiçbir şekilde varlık, bilgi, ahlak ve kural tanımayan ve bunların varlığından kuşku duyan bir anlayıştır. Bu anlayışa göre nihilizm, herhangi bir düşünce, değer, inanç ve toplumsal kurallara karşıdır. Bunların insan üzerindeki baskısını kabul etmedikleri için dine, ahlaka ve toplumsal kurallara başkaldırırlar. Bu görüşü savunan kişiye **nihilist** denir.

İslam düşüncesine göre evren ve insanın yaratılışında bir amaç vardır. Allah (c.c.) hiçbir şeyi oyun veya eğlence olsun diye yaratmamıştır. Allah’a (c.c.) iman eden bir Müslüman karamsarlığa düşmez. Bilinçli bir Müslüman yaptığı şeylerden sorumlu olduğunu bilir ve buna göre hareket eder. Yaptığı davranışların ahlaki bir değeri olduğunu bilen insan iyimserdir ve ümitvardır. Müslüman kimse dünyanın imtihan yeri olduğunu unutmaz. Başına bir iş geldiğinde sorumluluklarını yerine getirir, elinden geleni yapar ve Allah’a (c.c.) tevekkül eder. Allah’tan (c.c.) hiçbir zaman ümit kesmez, karamsar olmaz.

Kötülük problemi, ateistlerin kendi düşüncelerini temellendirmek için kullandığı en önemli argümanlardan (delillerden) biridir. Ateistler, kötülük problemi ile Tanrı'nın var olduğunu savunan teistlerin iddialarını eleştirerek onların geçersiz veya yetersiz olduklarını ortaya koymaya çalışmışlardır. Ateistler, evrende var olan kötülüklerle iyi bir Tanrı'nın varlığını çelişkili olarak görerek Tanrı'nın varlığını inkâr ederler.

Kur'an'a göre kötülüğün varlığı her şeyden önce insanların ahlaki anlamda sınanmaları için gereklidir. İnsanların hangisinin amel açısından iyi olduğunu ortaya koymak ve onları imtihan etmek için iyilik ve kötülük seçeneklerinin onlara açık olması gerekir. Kötülüğün nedeni konusundaki açıklamalardan biri de özgür irade sahibi olan varlıkların iradelerini iyiden değil de kötünden yana kullanmalarıdır. Dolayısıyla ahlaki kötülük olarak adlandırdığımız kötülükler (savaş, öldürme, şiddet, zulüm) insanın kendi iradesini doğru bir şekilde kullanmamasından kaynaklanmaktadır.

2. Yeni Dinî Hareketler

Yeni dinî hareketler 1970 yıllarda Avrupa'da ortaya çıkmıştır. Bu hareketlerin bir kısmını Hıristiyanlığın kendi içinden çıkan akımlar oluştururken diğerini Uzak Doğu'dan gelen akımları kapsamaktadır.

Yaşadığımız bu dünyada ortaya çıkan ekonomik, politik, dinî istikrarsızlık ile çatışmalar yeni ve barışçıl bir dünya düzeni kurmak gibi bir iddia ile çok sayıda yeni dinî hareketlerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Yeni dinî hareketlerin ortaya çıkmasının bir diğer nedeni ise sekülerleşmedir. Bilindiği gibi sekülerleşme 17. yüzyıldan beri Batı'da insanların düşünce ve fikirlerini etkilemektedir.

Teknoloji ve kitle iletişim araçlarındaki gelişmeler, yeni dinî hareketlerin hızlı bir şekilde, farklı toplum ve coğrafyalara yayılmasını sağlamış hatta ülkemizde bile taraftar bulmasına neden olmuştur. Yeni dinî hareketler kıyametten önce barışın hüküm süreceğine, kıyametin kopuşu sırasında kendilerinin kurtarılacağına inanırlar. Bundan dolayı bu hareketlere **Kıyamet Tarikatları** denir. 2000'li yıllarda yaygınlaştığı için **Milenyum Tarikatları** adı da verilmektedir.

Din İstismarı; dini, şahsi çıkar, siyasi menfaat veya nüfuz sağlamak için kullanmaya, gizli emellerin üzerini dinle örtmeye veya gizlemeye denir. “Din istismarı”, din sömürüsü yapmak, dine dair kavramlar ve değerler yoluyla insanları aldatarak maddi veya manevi çıkar elde etmek yani kendi menfaatleri için dini kullanmak demektir.

Dinî olduklarını ve İslam’ı temsil ettiklerini iddia ederek bozgunculuk yapan, kan döken FETÖ, DEAŞ, el-Kaide, Boko Haram gibi terör örgütleri, en büyük zararı Müslüman toplumlara, birlik ve beraberliğimize, geleceğimize ve gençlerimize vermektedir. Din istismarının yaşanmasının en önemli nedenlerinden biri de bilgisizliktir. Müslümanlar, İslam’ı sağlam kaynaklardan öğrenerek aklını, idrakini ve iradesini bir başkasının emel ve ideallerine teslim etmemeli, taklit kültüründen uzak durarak din istismarcılarına fırsat vermemelidir.

İslamofobi, İslam ve Müslümanlara karşı kin, nefret veya düşmanlık besleme veya onlara güvenmeme, onlardan şüphe duyma, İslam’dan korkma şeklinde tanımlanabilir. Batı’nın İslam karşıtlığı propagandası, İslamofobik tutum ve davranışlar İslam dininin gerçek öğretisine göre değil bazı Müslüman ülkelerdeki yanlış davranışlar üzerinden yapılmaktadır. Avrupa’da yükselmekte olan İslamofobi, yabancı düşmanlığı ve göçmenlere yönelik saldırılar ile el-Kaide, Deaş, Boko Haram gibi terör gruplarının terörist saldırıları da Müslümanlar ile Batılılar arasında çatışma senaryoları ve teorilerini savunanların görüşlerine hizmet etmektedir.

İslam’ın birincil kaynaklardan doğru bir şekilde bilinmemesi ve araştırılarak öğrenilmemesi ve bazı kötü niyetli söylemler İslamofobinin sebeplerinin başında yer alır. İslam dininin terörle birlikte anılmaması ve Müslümanlara yönelik ırkçı ve İslamofobik tutumlarla karşılaşılmasında için İslam’ı, Kur’an ve Sünnet’ten öğrenmek gerekir. Ayrıca Müslümanların, İslam’ı doğru bir şekilde yaşaması ve diğer insanlara bu konuda iyi ve güzel örnekler sunması gerekmektedir.

3. Kur'an'dan Mesajlar: En'âm Suresi 59. Ayet ve Lokmân Suresi 27. Ayet

“Gaybın anahtarları Allah'ın yanındadır; onları O'ndan başkası bilmez. O, karada ve denizde ne varsa bilir; O'nun bilgisi dışında bir yaprak bile düşmez. O, yerin karanlıklarındaki tek bir taneyi bile bilir. Yaş ve kuru ne varsa hepsi apaçık bir kitaptadır.” (En'âm suresi, 59. ayet.)

Sözlükte **gayb**, gözle görülmeyen, gizli olan, akıl ve duyular yoluyla hakkında bilgi edinilemeyen varlık alanı anlamlarına gelir. Cennet, cehennem, kıyamet, diriliş ve ahiret gibi konular gayb alanına girer. Bu konular hakkında insan, akıl ve duyu organları ile herhangi bir bilgi edinemez. İslam dinine göre gayb âlemini sadece Allah (c.c.) bilir. İnsan gelecek hakkında bilgili değildir ancak bilimsel veriler ve olaylardan hareketle gelecek hakkında tahmin yürütebilir ve buna göre tedbirler alabilir. Allah (c.c.), insanlara akıl ve irade vermiş, bunları kullanmayı öğütleyerek doğru kararlar almamızı ve doğru davranmamızı emretmiştir.

“Eğer yeryüzündeki bütün ağaçlar kalem olsaydı, deniz de -ardından ona yedisi daha eklenmek üzere- mürekkep olsaydı yine de Allah'ın sözleri tükenmezdi; Allah azîzdir, hakîmdir.” (Lokman suresi, 27. ayet.)

Allah (c.c.) bu ayette ilminin sınırsız olduğunu ve sözlerinin asla bitmeyeceğini somut örneklerden hareketle açıkça bildirmiştir. Ayette geçen “ardından ona yedisi daha eklenmek üzere” ifadesi, çokluğu anlatmak için kullanılmıştır. Eğer yeryüzünde bulunan bütün ağaçlar kalem yapılırsa, deniz bütün genişliğiyle mürekkep olsa yedi deniz de ona katılsa ve bunlarla Allah'ın büyüklüğü, yüceliği ve sıfatlarını gösteren kelimeler yazılırsa o kalemler ve denizler yok olup biter fakat Allah'ın (c.c.) kelimeleri bitmez çünkü ağaçlar ve denizler tükenir, Allah'ın (c.c.) kelimeleri ise sonsuzdur. Kuşkusuz Allah (c.c.) galiptir, hiçbir şey O'nu âciz bırakamaz.

1. ÜNİTE

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME SORULARI

1. Tanrı'ya inanma ile ilgili yaklaşımlardan en eski olan anlayıştır. Genellikle yaratıcı, aşkın ve mutlak bir Tanrı inancını savunan felsefi düşünceye denir. Ayrıca bu yaklaşım Yahudilik, Hıristiyanlık ve İslamiyet'in Tanrı anlayışını temsil ettiği için geniş kitlelerce benimsenmiştir.

Bu düşünceyi savunan yaklaşım aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Agnostisizm B) Teizm
C) Deizm D) Nihilizm

2. Aşağıdakilerden hangisi deistlere ait bir düşüncedir?

- A) Tanrı âlemi yaratmamıştır.
B) Tanrı'ya ibadet etmek zorunludur.
C) Tanrı âleme müdahale etmez.
D) Akla değil vahye önem vermek gerekir.

3. Türkçede "bilinemeyen ve anlaşılamayan" anlamına gelir. Tanrı veya metafizik gibi konuların akılla bilinemeyeceğini savunur. Tanrı'nın varlığı akılla bilinemeyeceği gibi Tanrı'nın var olmadığı da akılla savunulamaz. Bu düşünceye sahip olanlar, insan zihninin sınırlı olduğunu ve Tanrı hakkında kesin bilginin imkânsız olduğunu savunurlar.

Bu düşünceyi savunan yaklaşım aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Agnostisizm B) Deizm
C) Teizm D) Materyalizm

4. I. Evreni, ezeli ve nihai bir varlık olarak açıklanamaz görüp, yoktan yaratma düşüncesini anlamsız bularak reddederler.
II. Evrendeki hareketlerin Tanrı'nın fiillerinin bir neticesi olduğunu ve bir gaye ile tasarlandığını düşünür.
III. Evrende gözlemlenen düzenliliği maddi parçacıkların sonsuz sayıdaki tesadüfi hareketlerine bağlar.

Yukarıdakilerden hangileri ateizmle ilgilidir?

- A) Yalnız II. B) Yalnız III.
C) I ve III. D) II ve III.

5. Bilginin kaynağını yalnızca deney ve tecrübe ile sınırlayan ve doğru bilginin ancak bu şekilde elde edilebileceğini savunan felsefi bir akımdır. Bu düşünceye göre gerçekliğe yalnızca deneyle ulaşılabilirdiğinden onun dışında kalan her çeşit ilahi ve metafizik bilginin epistemik (bilgisel) değeri bulunmamaktadır.

Bu düşünceyi savunan yaklaşım aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Teizm
B) Deizm
C) Pozitivizm
D) Agnostisizm

1. Ünite: İnançla İlgili Meseleler

6. Özellikle 19. yüzyılda genç entelektüeller arasında taraftar bulmuş felsefi bir anlayıştır. "Hiççilik" olarak bilinen bu akım, hiç bir varlık, bilgi, ahlak ve kural tanımayan bunların varlığından kuşku duyan bir anlayıştır. Ayrıca her türlü düşünce, değer, inanç ve toplumsal kurallara karşı oldukları için bunların insan üzerindeki baskını kabul etmezler.

Bu düşünceyi savunan yaklaşım aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Ateizm
- B) Agnostisizm
- C) Materyalizm
- D) Nihilizm

7. Bu düşünceye göre evren ve insanın yaratılışında bir amaç vardır. Evrendeki hiçbir şey oyun veya eğlence olsun diye yaratılmamıştır. Yaptığı veya yapacağı şeylerden sorumlu olduğunu bilir ve buna göre hareket eder. Yaptığı davranışların ahlaki bir değeri olduğunu bilir ve iyi işler yapar. Dünyanın imtihan yeri olduğunu unutmaz.

Bu düşünceyi aşağıdakilerden hangisi savunur?

- A) Materyalizm B) İslam
- C) Agnostisizm D) Sekülerizm

8. Aşağıdakilerden hangisi yeni dinî hareketlerin özelliklerinden biri değildir?

- A) Gençler arasında daha yaygındır.
- B) Avrupa ülkelerinde yoğun şekilde görülür.
- C) Kıyametin kopuşu sırasında kendilerinin kurtarılacağına inanırlar.
- D) Hıristiyan dinine bağlıdırlar.

9. Aşağıdakilerden hangisi din istismarı ile ilgili yanlış bir ifadedir?

- A) Dini maddi ve manevi bir çıkar elde etmek için kullanmaktır.
- B) Tarih boyunca dinlerin en önemli problemi olmuştur.
- C) İslam'ın temel kaynaklarına ters düşen fikirlerden hareket ederler.
- D) Din istismarını ancak herhangi bir dine mensup olmayanlar yapar.

10. Aşağıdakilerden hangisi İslamofobinin ortaya çıkma sebeplerinden biri değildir?

- A) Müslümanların güzel örnek olması
- B) Bazı kötü niyetli söylemler ve ıkcılık
- C) İslam'a karşı bazı önyargıların olması
- D) İslam'ın, Kur'an ve Sünnet'ten öğrenilmemesi

2. ÜNİTE

YAHUDİLİK VE HİRİSTİYANLIK

2. ÜNİTE KONULARI

2.1 YAHUDİLİK

2.2 HİRİSTİYANLIK

2. ÜNİTE

YAHUDİLİK VE HİRİSTİYANLIK

NELER ÖĞRENECEĞİZ?

Bu üniteyi tamamladığınızda;

- Yahudiliğin doğuşunu ve gelişim sürecini,
- Hıristiyanlığın doğuşunu ve gelişim sürecini öğreneceksiniz.

ANAHTAR KELİMELELER VE KAVRAMLAR

- Kitab-ı Mukaddes
- Ahd-i atik
- Ahd-i cedit
- Sinagog
- Teslis
- Haç
- Kilise
- Vaftiz
- Ritüel
- Sakrament

2. Ünite: Yahudilik ve Hıristiyanlık

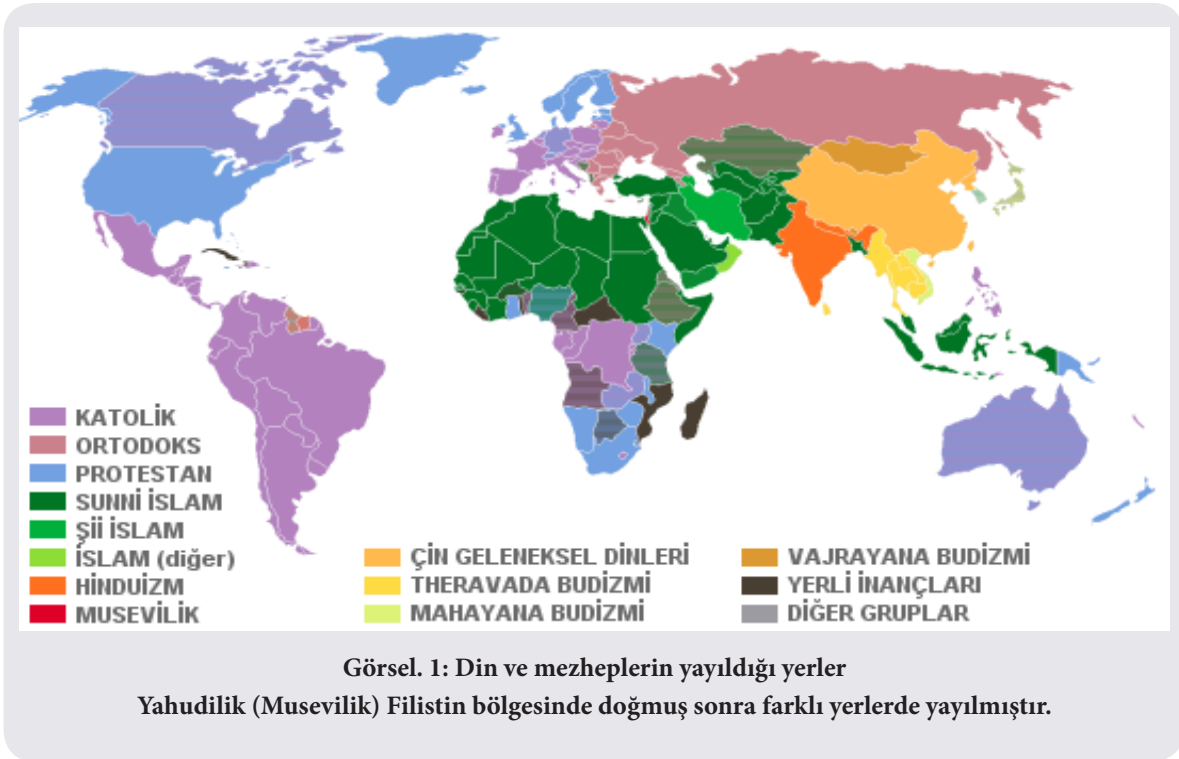

DÜŞÜNELİM

1. Yahudilik ve Hıristiyanlık dinlerine ait kutsal mekânlar hakkında neler biliyorsunuz? Araştırınız.
2. Katolik, Ortodoks ve Protestan kavramları hakkında neler biliyorsunuz? Araştırınız.
3. Yahudilik ve Hıristiyanlık dinlerine ait dinî semboller nelerdir? Araştırınız.

1. YAHUDİLİK

Yahudilik, yaşayan ilahi kaynaklı dinlerin en eskisi fakat mensubu az olan bir dindir. Yahudilik millî bir din olduğu için diğer dinler gibi yayılmamıştır. Günümüzde Yahudiler, Filistin bölgesi başta olmak üzere Amerika, Kanada ve Avrupa ülkelerinde yaşamaktadırlar. Yahudilerin toplam nüfusu ise 20 milyon civarındadır.

Yahudiliğin ön şartları nelerdir?

Yahudi din adamlarının belirlediği kurallara göre Yahudi olmanın bazı ırki ve dinî şartları vardır. Yahudi olmanın ön şartı, Yahudi bir anne-babadan veya Yahudi bir anneden doğmaktır. Sadece babası Yahudi olan bir kimsenin Yahudi sayılabilmesi için Yahudi dinine girmesi gerekir. (Baki ADAM, “YAHUDİLİK”, Yaşayan Dünya Dinleri, s. 207.)

Yahudiliğin Tarihî Gelişimi

BİLGİ KUTUSU

İbrani: MÖ XV-XIV. yüzyıllarda Filistin’de (Kenan) göçebe olarak yaşayan bir kabilenin adıdır. Bu isim Yahudilere, Filistinli halk tarafından verilmiştir.

İsrail: Hz. Yakup’a Tanrı tarafından verilen bir lakaptır. Hz. Yakup’un soyuna da İsrailoğulları denilmiştir. Böylece İbraniler, İsrailoğulları adını almış ve günümüze kadar bu isimle anılmışlardır. Yahudi inancına göre bu isim Tanrı tarafından verildiği için Yahudilik millî bir din, Yehova da millî bir tanrı olarak kabul edilmiştir. Bundan dolayı İsrailoğulları kendilerini seçkin bir kavim olarak düşünmüşlerdir.

Yahudi: İshak Oğlu Yakup’un on iki oğlundan dördüncüsünün ismi Yahuda’dır. Yahuda isminden dolayı İsrailoğullarına “Yahudi” denilmiştir.

Musevi: Hz. Musa’ya inanan Yahudiler için kullanılmıştır. Yahudiler, azınlıkta buldukları Müslüman ülkelerde de “Yahudi” yerine “Musevî” ismini kullanmayı tercih etmişlerdir.

Bu terimler birbirinin yerine kullanılmakta ve aynı din mensupları ifade edilmektedir.

Kur’an-ı Kerim’de İsrail, İsrailoğulları ve Yahudi kelimeleri geçmektedir. Hz. İsa’dan önceki Yahudilerden “İsrailoğulları”, ondan sonrakiler ise “Yahudi” adıyla anılmaktadır.

(Baki ADAM, “YAHUDİLİK”, Yaşayan Dünya Dinleri, s. 206-207.)

Yahudiliğin tarihçesi Tevrat’a dayanır. Buna göre Yahudilik, Hz. İbrahim ile başlar. Yahudilere göre tarihte yaşamış ilk Yahudi, Hz. İbrahim’dir. Tevrat’a göre Hz. İbrahim Harran şehrinde yaşamış daha sonra Tanrı, Kenan bölgesine göç etmesini emretmiştir. Burada bir süre yaşayan Hz. İbrahim, kuraklık ortaya çıkınca Mısır’a gitmiş fakat daha sonra ailesiyle beraber Kenan’a (Filistin bölgesine) tekrar dönmüştür.

Tevrat’a göre Tanrı, Hz. İbrahim ile ahit yapmış ve onun soyunu bereketli kılmıştır. Yahudilerin soyu Hz. İbrahim’den sonra Hz. İshak’a geçmiş Hz. Yakup ile devam etmiştir. Tevrat’a göre Hz.İbrahim’in neslini devam ettiren İshak’ın iki oğlu vardı. Bunlardan birinin adı Esav, diğerinin adı Yakup’tur. Yakup’un, on iki oğlu oldu. Yakup, Harran’da uzun bir süre kaldıktan sonra tekrar atalarının yurdu Kenan’a (Filistin bölgesine) geldi. Yahudi kaynaklarında Hz. Yusuf zamanında Hz. Yakup ve diğer oğulları ile beraber Kenan’dan çıkarak Mısır’a yerleştikleri ve uzun süre orada yaşadıkları belirtilir.

Hz. Yusuf’un ölümünden sonra Yahudiler, Mısır’da çoğalmaya başladı. Bu durum Firavun’u endişelendiriyor bundan dolayı onlara zulüm ediyor ve onları köleleştiriyordu. Tevrat’a göre Hz. Musa, İsrailoğullarını Firavun’un esaretinden kurtardı. Onları Mısır’dan

2. Ünite: Yahudilik ve Hıristiyanlık

çıkartıp Kenan'a götürdü. Hz. Musa, İsrailoğulları ile birlikte Kızıl Denize doğru yola çıktı. Firavun, askerleriyle birlikte onların peşine düştü. Kızıl Denize gelince Musa elini denize uzattı deniz ikiye ayrıldı. İsrailoğulları denizi geçtikten sonra Musa elini tekrar uzattı ve deniz tekrar eski hâline döndü. Deniz suları altında Firavun ve askerleri boğuldu. Musa, İsrailoğullarıyla birlikte üç ay sonra Sina Çölü'ne geldi. Tanrı orada Musa'ya Tevrat'ı ve Yahudiliğin temel ilkeleri olan On Emir'i levhaya yazılmış bir şekilde verdi.

Görsel. 2: Hz. Musa'nın denizi ikiye bölmesi. (Temsili)

Tevrat'ta geçen On Emir şunlardır:

1. Seni Mısır diyarından, esaret evinden çıkaran Tanrı benim. Benden başka Tanrın olmayacak.
2. Kendin için yontma put yapmayacaksın. Hiçbir şeyin resmini yapıp tapmayacaksın.
3. Tanrının adını boş yere ağzına almayacaksın.
4. Cumartesi gününü daima hatırlayıp onu kutsal bileceksin. Haftanın altı gününde çalışacak, yedinci gün dinleneceksin. Cumartesi, Rabbine tahsis edilmiş genel dinlenme günüdür. O gün, ne sen ne oğlun ne kızın ne hizmetçilerin ne de hayvanların bir iş yapacaktır.
5. Babana ve annene hürmet edeceksin.
6. Öldürmeyeceksin.
7. Zina yapmayacaksın.
8. Çalmayacaksın.
9. Komşuna karşı yalancı şahitlik yapmayacaksın.
10. Komşunun evine tamah etmeyeceksin; komşunun eşine, kölesine, cariyesine, öküzüne, eşğine hiçbir şeyine göz dikmeyeceksin.

BİLGİ KUTUSU

Hız. Musa'nın peygamberliği döneminde Yahudilik büyük ölçüde teşekkül etmiş; itikat, ibadet, ahlak ve hukukla ilgili kurallar belirlenmiştir.

Tevrat'a göre İsrailoğulları, Kenan (Filistin) iline gitme konusunda isteksiz olunca Tanrı onları cezalandırdı ve Sina Çölü'nde kırk yıl dolaştırdı. Musa'nın vefatından sonra Yeşu onları Filistin'e götürdü. Yeşu'dan sonra "Hakimler Dönemi" (Krallar Dönemi) başladı. Bu dönemde sırasıyla Hız. Davud ve Hız. Süleyman kral oldu.

Filistin'de Hız. Davud, Kudüs'ü aldı ve Yahudilerin en parlak dönemi başladı. Daha sonra Kral Hız.Süleyman, kutsal Mabed'i yaptırdı ve On Emir

tabletlerinin bulunduğu sandığı Mabed'in bir odasına koydu.

Hız. Süleyman'ın vefatı üzerine krallık güneyde Yahuda, kuzeyde ise İsrail olmak üzere ikiye ayrıldı. Daha sonra MÖ 721 yılında Asurlular tarafından İsrail Krallığı, MÖ 586 yılında ise Babiller tarafından Yahuda Krallığı yıkıldı. Babil Krallığı Mabed'i yıktı, Yahudileri de Babil'e sürgün gönderdi. Yahudiler sürgün hayatında iken Peygamber Ezra etrafında tekrar birleşerek MÖ 538 yılında tekrar Kudüs'e döndüler ve Mabed'i tekrar inşa ettiler

Tevrat'a göre Babil Sürgünü Dönemi'nde İşaya ve Yeremya gibi peygamberler geldi. Kutsal Kitap'taki son peygamber Malaki'dir. MÖ 63 yılından itibaren Roma, Kudüs'ü esareti altına aldı, MS 70 yılında ise Kudüs'ü ve Mabed'i tamamen yakıp yıktı. Mabed'ten sadece Batı Duvarı (Ağlama duvarı) ayakta kaldı. Bu olayla birlikte Yahudiler dünyanın her tarafına yayıldılar. (Baki ADAM, "YAHUDİLİK", Yaşayan Dünya Dinleri, s.

206-207. s. 128-178)

Görsel. 3: Ağlama duvarı

1. UYGULAMA

Kur'an-ı Kerim'den Yahudilerle ilgili ayetleri araştırınız ve en az üç ayetin mealini yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Yahudiliğin İnanç Esasları

Yahudi kutsal metinlerinde sistemli bir şekilde inanç esasları yer almamaktadır fakat Tevrat'taki On Emir bütün Yahudilerce kabul görmüştür. On Emir'de Tanrı'ya imandan bahsedilirken peygamber, melek, ahiret, kitap veya kadere inanmak Tevrat'ta açık bir şekilde ifade edilmemiştir.

Musa b. Meymun⁴ XII. yüzyılda Yahudiler için bir inanç sistemi belirlemiş, bu sistemin yapısını belirlerken de Hıristiyanlık ve İslam'daki inanç sisteminden yararlanmıştır.

BİLGİ KUTUSU

Yahudilik inancında her şeyi yaratan ve her şeye hükmeden bir Tanrı vardır. Bu Tanrı'nın adı "Yahve" (Yahova) veya "Elohim" dir.

Yahudi inanç sisteminin esasları şunlardır:

1. Tanrı var olan her şeyi yaratmıştır ve onlara hükmetmektedir.
2. Tanrı birdir ve O'ndan başka Tanrı yoktur.
3. Tanrı bir cisim değildir ve hiçbir şekilde tasvir edilemez.
4. Tanrı, ezeli ve ebedidir.
5. İbadet, sadece Tanrı'ya mahsustur; O'na ortak koşulamaz.
6. Peygamberlerin bütün sözleri haklıdır.
7. Efendimiz Musanın peygamberliği gerçektir O, kendisinden önce ve sonra gelen bütün peygamberlerin en büyüğüdür.

⁴Musa b. Meymun : 1135-1204 yılları arasında yaşamış bir filozof ve Yahudi geleneğinin öncü isimlerinden biridir.

8. Elimizde olan Tevrat, tamamıyla, Tanrı tarafından Musa'ya verilenin aynısıdır.
9. Tevrat değiştirilmeyecektir ve gelecekte Tanrı başka bir Tevrat da göndermeyecektir.
10. Tanrı, insanın bütün işlerini ve düşüncelerini bilir.
11. Tanrı, emirlerini yerine getirenleri mükâfatlandırır, ihlal edenleri cezalandırır.
12. Mesih gelecektir; geciktiği hâlde her gün onun gelmesini bekleyeceğim.
13. Tanrı'nın bildiği bir zamanda, ölümden sonra dirilme gerçekleşecektir.

Görsel. 4: Tevrat (Tora)

Yahudiliğin kutsal metinleri, yazılı ve sözlü olmak üzere iki kısımdan oluşur. Yazılı kutsal metinler **Tanah** adıyla anılmaktadır. Tanah; Tevrat (Tora), Peygamberler (Neviim) ve Kitaplar (Ketuvim) bölümünden oluşmaktadır. Bu kitaplardan Tevrat'ın Hz. Musa'ya verildiğine inanılmaktadır. Tevrat, âlemin yaratılışından Hz. Musa'nın ölümüne kadar olan olayları ve Tanrı'nın Hz. Musa'ya gönderdiği dinî kanunları içermektedir. Tanah'ın

diğer iki bölümü olan Peygamberler ve Kitaplar'da ise İsrailoğullarının Hz. Musa'dan sonraki tarihleri ile diğer İsrail peygamberlerine gönderilen vahiyler yer almaktadır. Hz. Davud'a atfedilen Mezmurlar (Zebur), Kitaplar bölümünde yer alır. Yahudiler bu kitapların Tanrı tarafından vahyedildiğine inanmaktadırlar.

Sözlü metinler, Tanah'ın tefsirleridir. Bunlar da Mişna ve Talmud'dur. Bunlara sözlü denmesinin nedeni şifahî (sözlü) olarak nakledilmeleridir. Daha sonra kaybolmalarından korkulduğu için yazılı hâle getirilmişlerdir. Yahudilik inancına göre Talmud'un otoritesini kabul etmeyenler küfür işlemiş sayılırlar. (Baki ADAM, "YAHUDİLİK", Yaşayan Dünya Dinleri, s. 222.)

Yahudilikte peygamberlik inancı vardır. Bütün insanlığı aydınlatmak, uyarmak, mutlu kılmak için Tanrı, İsrailoğullarını seçmiştir. Bütün Yahudi peygamberler de bu sebeple gönderilmiş ve seçilmişlerdir. Tanrı insanları aydınlatmak için nebilere görevlendirmiştir. Nebi, İbranicede kendisine görev verilen, çağırılan kimse anlamına gelir. Yahudilikte ilk peygamber Hz. İbrahim, en büyük peygamber Hz. Musa'dır çünkü Tora ona verilmiş ve Yahudileri, Firavun'un zulmünden kurtarmıştır. Son peygamber ise Malaki'dir. (Günay TÜMER-Abdurrahman KÜÇÜK, Dinler Tarihi, s. 248.)

Yahudiler, Hz. Davud ve Hz. Süleyman'ı bir peygamberden ziyade kral olarak kabul ederler. Hz. İsa ve Hz. Muhammed'i ise peygamber olarak kabul etmezler. Yahudilik inancından başka kavimlere gönderilmiş peygamberler Tevrat'ta bahsedilir. Ayrıca Sarah, Miryam, Deborah, Hannah, Abigail, Hulda, Ester gibi kadın peygamberlerin

2. Ünite: Yahudilik ve Hıristiyanlık

isimleri de Kutsal Metinlerde yer alır. (Eldar Hasanov, “Yahudilikte Peygamberlik Gelenegi”, son peygamber.info.)

Ölümden sonra dirilme, Yahudi kutsal metinlerinde iki yerde anlatılmasına rağmen bir iman esası olarak bahsedilmez. Ahiret inancı ise Musa b. Meymun’dan sonra inanç esasları arasında yer almıştır. Günümüz Yahudi mezhepleri arasında cehenneme inanmayanlar da vardır.

Kendilerini seçilmiş millet olarak gören Yahudilerin en önemli inançlarından biri de mesih⁵ inancıdır. Hz. Davud güçlü bir kral olduğu için mesihin de Hz. Davud’un soyundan geleceğine inanırlar.

Yahudilikte Ritüeller (İbadetler)

Her dinde olduğu gibi Yahudi dininde de bazı ibadetler vardır ve sadece Tanrı’ya ibadet edilir. Yahudilikte ibadetler günlük ve haftalık olmak üzere ikiye ayrılır. Günlük ibadetler; sabah, ikindi ve akşam yapılır. Haftalık ibadetler ise Şabat (Cumartesi) günü yapılır. Şabat ibadeti için Yahudiler **Sinagog** veya **Havra**’ya giderler. Cemaatle yapılan ibadetler, büluğ çağına gelmiş (on üç yaş) en az on erkekle yapılır ve ibadeti **haham** veya cemaatten biri yönetir. İbadet esnasında Yahudi erkekleri **kippa** denilen takke giyerler. Kadınlar da başlarını örterler. İbadette kadınlarla erkekler ayrı otururlar.

Yahudiler sabah, ikindi ve akşam olmak üzere **günde** üç vakit ibadet ederler. Bu ibadetlerde Tevrat’tan bazı dualar okunur. İbadetleri genelde ayakta durma, eğilme, ileri ve geri gitme gibi bazı hareketlerden oluşur. Yahudiler günlük ibadetlerinde secde etmez sadece “Roş Haşana” ve “Yom Kimpur”da secde ibadeti yaparlar.

Yahudilerde **haftalık** ibadet günü **Şabat**’tır. Tevrat’ta anlatıldığına göre Tanrı dünyayı altı günde yaratmış ve yedinci günde dinlenmiştir. Cumartesi (Şabat) günü Yahudiler için özel dinlenme ve Tanrı’yı anma günü olarak ilan edilmiştir. Dindar Yahudiler Şabat günü hiçbir iş yapmaz; ateş yakmaz, elektrikli alet, telefon, araba vb. şeyler kullanmazlar.

⁵**Mesih:** Kutsal yağ ile meshedilerek kutsanmış ve Tanrı tarafından görevlendirilmiş kral veya kişi ayrıca birtakım dinî gruplar tarafından kurtarıcı olarak beklenen kişi. (TDV İslam Ansiklopedisi, C 29, s. 306-309)

BİLGİ KUTUSU

Ritüel, bir dinî törenin uygulanması ile ilgili kurallar bütünü olarak tanımlanır.

(Mehmet Aydın, Ansiklopedik Dinler Sözlüğü, s. 642)

Görsel. 5: Sinagog

Görsel. 6: Kippa

Yahudilerin dinî bayramları şunlardır:

Roş-Haşana: Yılbaşı bayramıdır.

Yom Kippur: Roş-Haşana'nın birinci gününden itibaren devam eden on günlük tövbe zamanının sonundaki keffaret günüdür. Yom Kippur, Yahudilikte çok önemli bir gündür. O gün Yahudiler hiçbir iş yapmazlar. Sadece ibadet ve tövbe ile meşgul olurlar. O gün İsrail'de hayat âdeta durur. Gazeteler çıkmaz, televizyonlar yayın yapmaz, acil olanlar dışında her türlü kamu hizmetine ara verilir.

Sukkot: Yahudilerin Mısır'dan çıktıktan sonra kırk yıl çölde dolaşmaları anısına yapılan bir bayramdır ve sekiz gün sürer. Eğlence yönü ağırlıklı bir bayramdır.

Simha Tora: Tevrat'ın hatim bayramıdır.

Hanuka: Dinî ve millî bir bayramdır.

Fışh: Mısır'dan çıkışın anısına kutlanan hac bayramıdır. Bayram süresince mayalı yiyecek yenmez.

Şavuot: Tevrat'ın Tanrı tarafından Yahudilere verilişini kutlama bayramıdır.

Yahudilikte Semboller ve Kutsal Mekânlar

Yahudiler tarafından kutsal kabul edilen bazı semboller vardır. Bunlardan en çok bilineni **Yedi Kollu Şamdan** (Menora) ve iki üçgenden meydana gelmiş, altı köşeli yıldız olan **Kral David (Hz. Davud) mührü**dür. Günümüzde İsrail Devleti'nin bayrağında bu altı köşeli yıldız yer almaktadır.

Görsel . 7: Yedi Kollu Şamdan

Görsel. 8: Davud Mührü

Yahudilikte bazı kutsal mekânlar vardır. Buraları ziyaret etmek Yahudiler için büyük önem taşır. Bunlardan başlıcaları Sinagog (Havra), Süleyman Mabedi, Ağlama Duvarı ve Zeytin (Sion) Dağı'dır.

Sinagog: Yahudilerin Kudüs'teki mabedin yıkılmasından sonra ritüel için kullandıkları mekânlara denir. Türkiye'de bu yerlere **havra** da denir. Sinagoglarda mutlaka **aron-hakodeş** (kutsal dolap), **ner-hatamid** (devamlı yanan ışık) ve **teva** (kürsü)

2. Ünite: Yahudilik ve Hıristiyanlık

bulunur. **Aron-hakodeş**, içinde el yazması Tevrat tomarlarının bulunduğu bir dolaptır. Bir bakıma sinagogdaki mihrabı oluşturur. **Ner-hatamid**, aron-hakodeşin üst tarafında bulunan ve devamlı yanan bir ışıktır. **Teva** ise aron-hakodeşin tam önünde yer alan bir kürsüdür. İbadet esnasında Tevrat tomarı bu kürsüde okunur.

Sinagoglar kutsal mekânlardır ve içinde resim veya heykel bulunmaz çünkü bunların bulunduğu yerde ibadet yasaktır. Sinagoglara uygun kıyafetle ve baş örtülü olarak girilir. Baş açık olarak girmek, Tanrı'ya saygısızlık kabul edilir.

Süleyman Mabedi : İnşasına ilk defa Hz. Süleyman tarafından başlanmış ve yedi yıl altı ayda (yaklaşık MÖ 967) tamamlanmıştır. Babilliler'in Kudüs'ü işgali sırasında yağmalanan ve yakılan mabed yeniden yapılmıştır. Milattan sonra 70 yılında Kudüs'ün Romalılar tarafından kuşatılması sırasında tekrar yakılıp yıkılmıştır.

Ağlama Duvarı: Süleyman Mabedi'nin çevresini kuşatan duvarın bir kısmıdır. MS 1. yüzyıldan itibaren Yahudilerin bu duvara karşı saygı duydukları ve önünde ibadet ettikleri bilinmektedir. Yahudiler bu duvarı Süleyman Mabedi'nden bir kalıntı kabul ettikleri için kutsal bir mekân sayarlar. Yahudiler, bu duvarın önünde Mabed'in durumu için ağıt yakarlar ve en kısa zamanda yeniden inşa edilmesi için Tanrı'ya dua ederler. (Hulusi KILIÇ, "Ağlama Duvarı", İslam Ansiklopedisi, C 1, s. 474-475.)

Görsel. 9: Kudüs Şehri

Zeytin (Sion) Dağı: Kudüs'te bulunan Yahudiler ve Hıristiyanlar tarafından ve sık ziyaret edilen kutsal bir mekândır. Yahudi inancına göre kıyamet gününde cennete ilk girecek kişiler Zeytin Dağı'na defnedilenlerdir. (Ömer Faruk HARMAN, "Kudüs", İslam Ansiklopedisi, C 26, s. 326.)

Görsel. 10: Zeytin Dağı

Günümüz Yahudi Mezhepleri

Günümüzde değişen dünya şartları nedeniyle birçok Yahudi mezhebi ve grup ortaya çıkmıştır. Bu mezhep ve grupların din anlayışı ve Tevrat'a bakışı farklılık göstermektedir. **Ortodoks Yahudilik, Hasidilik, Reformist Yahudilik, Muhafazakâr Yahudilik, Yeniden Yapılanmacı Yahudilik ve Samiriler** günümüz Yahudi mezheplerinden bazılarıdır.

Ortodoks Yahudilik

Ortodoks Yahudiler, Tevrat'ın Musa'ya verilmiş ilahi bir kitap olduğuna ve değişmeden günümüze kadar geldiğine iman ederler. Dünya üzerindeki Yahudilerin çoğunluğunu Ortodoks Yahudiler oluşturur.

Ortodoks Yahudiler, On Emir'e uyma konusunda büyük bir titizlik gösterirler. Tanrı'nın adını lüzumsuz yere ağza almazlar hatta ibadette bile Tanrı'nın adını telaffuz etmezler. Onun yerine, "efendimiz" anlamında "adonay" derler. Cumartesi gününün kutsal olduğunu kabul ederler ve o gün hiçbir iş yapmazlar. Araba kullanmazlar, elektrikli aletlere dokunmazlar, ateş yakmazlar. Bu konuda Yahudi din bilginlerinin belirledikleri kurallara tamamen riâyet ederler.

Hasidilik

Hasidilik, Ortodoks Yahudilik içindeki aşırı ortodoks grubun adıdır. Hasidiler, Tevrat'taki emir ve yasakları ve din bilginlerinin belirlediği kuralları tamamen uygularlar. Hasidilerde dinî hayat beş yaşında başlar. Çocuğun başı, hasidî geleneklere göre traş edilir ve saçından bir kısmı yanlardan uzatılır. Başına kippa denilen takke giydirilir. Yetişkinler ise siyah şapka ve cübbe giyerler. Elbiselerinin dört kenarına ip takarlar. Kadınlar başlarını örtmek için ya tülbent kullanır ya da peruk takarlar. Hayatlarını dine adayan Hasidiler, dünyaya değer vermezler. Bu nedenle herhangi bir işte çalışmazlar fakat sayılarını çoğaltmak için çok çocuk doğururlar. Çocuklarını, özel dinî okullarda okuturlar.

Görsel. 11: Hasidilik mezhebine mensup bir aile

2. Ünite: Yahudilik ve Hıristiyanlık

Reformist Yahudilik

Reformist Yahudilik, 19. yüzyılın başlarında Alman Yahudileri arasında ortaya çıkmıştır. Bu hareket daha sonra Amerika'ya taşınmış ve Amerikan Yahudileri arasında gelişme göstermiştir.

Reformistler, Tevrat'ı Tanrı tarafından vahyedilmiş bir kitap olarak görmezler. Onlara göre Tevrat, atalarının yaşadığı dinî tecrübenin kaydedildiği bir kitaptır. Onun içindeki emir ve yasakların bir çoğu bugün geçerliliğini yitirmiştir. Reformistler, başta mesihçilik olmak üzere geleneksel Yahudiliğin birçok ilkesini kabul etmezler. Onlara göre Talmud'un herhangi bir kutsallık değeri olmadığı gibi kutsal toprak ülküsünü de benimsemezler. Bundan dolayı, İsrail topraklarının onlara göre pek önemi bulunmamaktadır. Kadınlarla erkekler din karşısında eşit olduğu için Sinagoglarda yan yana oturup ibadet edebilirler. Hatta kadınlar haham bile olabilir. Reformistlerin büyük çoğunluğu Amerika'da yaşamaktadır.

Muhafazakâr Yahudilik

Muhafazakâr Yahudilik, Reformistlere bir tepki olarak doğmuştur. Reform hareketinden bazı hahamlar, reformda aşırıya kaçılması nedeniyle ayrılmışlar ve Muhafazakâr Yahudilik grubunu kurmuşlardır. Muhafazakârlar, geleneksel Yahudiliğin ilkelerine uyarlar fakat bu ilkelerin uygulanmasında Ortodokslar gibi katı değillerdir.

Yeniden Yapılanmacı Yahudilik

Yeniden Yapılanmacı Yahudilik, daha önce Muhafazakâr Yahudilik içinde yer alan bir grup tarafından kurulmuştur. Bu grup, Yahudi halkını bir kültür değeri olarak kabul eder ve Yahudiliği de ilahi bir din olarak değil kültürel bir değer olarak kabul ederler.

Yeniden Yapılanmacı Yahudiler, Yahudileri seçilmiş bir halk olarak kabul etmez. Onlara göre Yahudiler de diğer halklar gibi bir halktır. Onlar, siyonizmi benimsemediği gibi ölümden sonra dirilmeyi, ahireti ve mesihçiliği de kabul etmezler.

Samiriler

Samiriler, MÖ 722 İsrail krallığının Asurlular tarafından yıkılmasından sonra ortaya çıkmışlardır. Asurlular, bölgedeki kontrollerini sağlamak için Asur'dan bir grup insanı buraya getirip yerleştirmişlerdi. Bu grup daha sonra Yahudi inançlarını benimsemiş fakat Yahudiler, İsrail ırkından olmamaları yüzünden bunları Yahudi olarak kabul etmemişlerdir. Samiriler bugün İsrail'de yaşamaktadırlar.

Görsel. 12: Ağlama duvarında dua eden bir Yahudi

Siyonizm

Siyonizm adını Kudüs'de bulunan Siyon Tepesi'nden (Zeytin Dağı) alır. Yahudilerin Kutsal Kitabı'nda Kudüs'e ve genel olarak da İsrailoğullarına vadedilen topraklara **siyon** denir. Yahudilere göre **siyonizm** Yahudilerin vadedilen topraklara dönmesini ve Yahudi yaşamının orada yeniden canlanmasını savunan Yahudi milliyetçilik ideolojisini ifade eder.

İlk siyonistler toplu bir şekilde kutsal topraklara dönüşü savunuyorlardı. Bu düşünce geleneksel Yahudi inancına tersti çünkü Talmut'a göre Mesih gelmeden kutsal topraklara toplu hâlde dönüş yapılmayacağı konusunda Tanrı, Yahudilerden söz almıştı. Buna göre Yahudiler, Mesih gelinceye kadar diasporada (sürgün) yabancı idareyi kabul edecekler ve isyan etmeyeceklerdi.

19. yüzyılın başlarında Yahudilerin kutsal topraklara yerleşmesi ve siyasi düzen kurması için geleneksel mesih inancı yeniden yorumlanmış ve Siyon'un kurtuluşunun Yahudi halkının eyleme geçmesiyle başlayacağını mesih mucizesinin sonra gerçekleşeceği bildirilmiştir.

Filistin'in ilk Aşkenaz⁶ Başhamamı Rabbi Kook, kutsal topraklarda Yahudi yerleşimini sağlayabilmek için her Yahudi'nin savaşa yükümlü olduğunu savunmuştur. Kook, bu düşüncesiyle Yahudi dünyasında siyonizmin temelini atmıştır. Dindar Yahudiler 1967 yılına kadar siyonizme tepki göstermiş fakat 1967 yılındaki altı gün savaşlarında vadedilen kutsal toprakların siyonistlerin ele geçirmesiyle Tanrı'nın gerçekten siyonizmin başarılı olmasını istediği şeklinde yorumlamışlardır. Bu durumun sonunda siyonizm güç kazanmıştır. (Baki ADAM, "YAHUDİLİK", Yaşayan Dünya Dinleri, s. 233-234.)

BİLGİ KUTUSU

Nasranî ve bunun çoğulu olan Nâsârâ kelimeleri ise Kur'an'ın Hıristiyanlar için kullandığı isimdir. Arapçada n-s-r "yardım etmek" anlamına gelir. Nasranî, Allah yolunda İsa'ya yardımcı olanlar ve birbirleriyle yardımlaşan anlamına gelir.

2. HİRİSTİYANLIK

Hıristiyanlık, Kudüs bölgesinde ortaya çıkan, dünyada en çok mensubu olan dindir. Bu dinin mensupları Hıristiyan olarak adlandırılır. Nasranilik olarak da bilinen bu din, Hz. İsa'nın ismine nispetle **İsevilik** diye de anılır. Hıristiyanlık dininin peygamberi Hz. İsa'dır. Kutsal kitabı İncil'dir.

Hıristiyanlığın yayıldığı coğrafyada Grek, Roma, Helenistik ve Pagan (politeist = çok tanrılı) kültürleri yaşıyordu. Hıristiyanlık bu kültürlerden etkilenecek ve başta Pavlus olmak üzere Hıristiyan din adamlarının çalışmalarıyla bugünkü şeklini almıştır.

⁶**Aşkenaz:** İbranice Almanya anlamına gelmektedir. Aşkenaz kelimesi Almanya, Fransa ve Doğu Avrupa Yahudileri için kullanılır.

2. Ünite: Yahudilik ve Hıristiyanlık

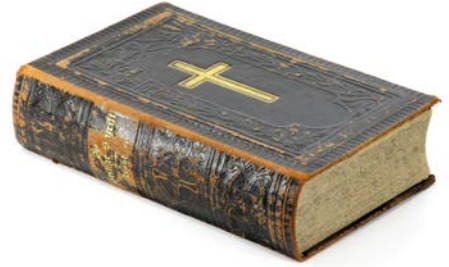
Görsel. 13: Antik Roma Harebeleri (İtalya)

Hıristiyanlığın Tarihi Gelişimi

Hıristiyanlık, Roma hakimiyeti altındaki Kudüs bölgesinde ortaya çıkmıştır. Kudüs bölgesi Yahudilerin çoğunlukta olduğu bir yerdi. Yahudiler I. yüzyılda Roma İmparatorluğu'nun yönetiminde olan Filistin'de esaret altında yaşıyor, Tevrat'ta kendilerine bildirilen kurtarıcı Mesih'in gelmesini bekliyorlardı. Ayrıca bu bölgede Roma ve Yunan kültürleri etkiliydi. Hz. İsa, Yahudilerin yaşadığı bölgede dünyaya gelmiş ve burada büyümüştür.

Hz. İsa, Filistin'de babasız olarak dünyaya geldi. Annesinin adı Meryem'di. Hz. İsa otuz yaşına geldiğinde Allah (c.c.) tarafından kendisine İncil vahyedilerek peygamberlik görevi verildi. O, Allah'ın (c.c.) buyruklarını İsrailoğullarına aktardı. Hz. İsa, kendinden önce gelen Hz. Musa'nın tebliğ ettiği dini canlandırmaya çalıştı fakat Yahudiler ona inanmayarak onun beklenen mesih olmadığını söylediler.

Hz. İsa'ya başlangıçta yalnız on iki kişi inandı. Bu kişilere, yardımcıları anlamına gelen "**havariler**" denildi. İsrailoğullarının büyük bir kısmı ona inanmayarak Hz. İsa'yı yalancılıkla suçladılar. Onu Roma valisine şikâyet ederek öldürmek istediler. Bunun üzerine Hz. İsa yalananarak çarmıha gerildi. Bu olaydan sonra havariler

Görsel. 14: İncil

BİLGİ KUTUSU

Havari, Hz. İsa'nın kendisine yardımcı olarak seçtiği ve İncil'in içindeki hükümleri ve öğütleri insanlara bildirmekle görevlendirdiği kişilere denir. Havariler on iki kişiydi.

(MEB, Dinî Terimler Sözlüğü, s. 128.)

Görsel. 15: Kilise içinde yer alan Hz. İsa ikonu

BİLGİ KUTUSU

Kur'an'da mesih, Hıristiyanlık'ta olduğu gibi Hz. İsa'nın ölümünden sonra dirilişi üzerine kendisine verilmiş bir sıfat olmayıp doğumundan itibaren onun için kullanılmıştır. Kavram Kur'an-ı Kerim'de Hıristiyanlık'taki anlamıyla yer almamakta, İsa'nın kendisinden önce gelenler gibi bir peygamber olduğu vurgulanmaktadır. (TDV, İslam Ansiklopedisi, C 29, s. 306-309.)

dönemi başladı. Hz. İsa'dan sonra ona iman eden havariler Hıristiyanlığı gizli gizli yaymaya devam ettiler. Başta havariler olmak üzere Hıristiyanlar çok büyük zorluklar ve sıkıntılarla karşılaştılar.

Hıristiyanlık dinini yayan ve yeniden şekillenmesini sağlayan en önemli kişilerden biri Aziz Pavlus'tur. Yahudi asıllı olan Pavlus, havarilerden biri değildi ve Hz. İsa'yı hiç görmemiştir. Pavlus rüyasında Hz. İsa'nın kendisine Hıristiyanlığı yayma görevini söylediğini söyleyerek Antakya, Efes, Çanakkale ve Balkanlar gibi bazı yerlere seyahatler yaparak misyoner⁶ faaliyetlerde bulunmuş ve insanlara Hıristiyanlığı anlatmıştır. Pavlus'un bu seyahatlerini ve çeşitli topluluklara gönderdiği mektuplarını konu alan yazılar Yeni Ahit metinleri arasında yer alması onun Hıristiyanlıktaki önemini gösterir.

Pavlus; Hz. İsa'nın getirmiş olduğu dini, kendi düşüncelerine göre yeniden şekillendirmiştir. Pavlus'a göre Hz. İsa, Tanrı'nın oğludur. Tanrı, Hz. İsa'yı insan şeklinde yeryüzüne göndermiştir. Hz. İsa, Hz. Âdem'in işlediği ilk günah (asli günah) yüküne karşılık çarmıhta can vererek kendini feda etmiş ve insanları bu günahattan kurtarmıştır. Çarmıha gerildikten üç gün sonra tekrar dirilmiş ve göğe yükselmiştir. Mesih unvanı İsa'ya onun tekrar dirilmesinin ardından verilmiş ve artık onun ikinci ismi olmuştur. Pavlus Hıristiyanlık öğretisini Mesih ve teslis inancı üzerine bina etmiştir. Pavlus, Hıristiyanlığı teslis inancı

(Baba, Oğul ve Kutsal Ruh'tan meydana gelen Hıristiyan Tanrı düşüncesi) üzerine kurarak dini, tevhit inancından uzaklaştırmıştır.

Pavlus'tan sonra Konstantin, 313 yılında Hıristiyanlığı resmî din olarak kabul edince Hıristiyanlık daha hızlı bir yayılma sürecine girdi. 395 yılında ise Theodosius Roma'da Hıristiyanlık dışındaki tüm dinleri yasaklayarak Hıristiyanlığı Roma İmparatorluğu'nun resmî dini hâline getirdi. Zamanla Hıristiyanlık içinde de bazı mezhepsel çatışmalar yaşanmıştır. 1054 yılında Roma İmparatorluğu'nun ikiye ayrılmasıyla Hıristiyanlık, Roma (Katolik) ve İstanbul (Ortodoks) kiliseleri olarak ayrılarak en büyük bölünmeyi yaşadı. 16. yüzyılda Protestanlık mezhebinin ortaya çıkmasıyla Hıristiyan dini büyük bir bölünme daha geçirdi. (DİB, Yaşayan Dünya Dinleri, s. 87.)

⁶**Misyoner:** Kendini bir fikrin yayılmasına adanmış kimse. Bütün dinler için geçerli olan bu kavram daha çok Hıristiyan yayımlağını ifade eder.

2. Ünite: Yahudilik ve Hıristiyanlık

Hıristiyanlığın İnanç Esasları

Hz. İsa hayatı boyunca insanları Tanrı'ya iman etmeye ve onun buyruklarına teslim olmaya çağırmıştır. Pavlus ve diğer din adamları ise İsa'ya iman etmeye çağırarak onu tanrısallaştırmışlardır. Pavlus bugünkü Hıristiyanlığın inanç esaslarının oluşmasını sağlamış, sonraki dönemlerde 325 yılında İznik ve 381 yılında İstanbul konsillerinde⁷ bu esaslar Hıristiyan din adamları tarafından kabul edilmiştir.

Görsel. 16: Vatikan

Hıristiyan inanç esasları teslis, asli suç ve hulul olmak üzere üç önemli esas üzerine kurulmuştur.

Teslis, üçleme anlamına gelen ve Baba, Oğul ve Kutsal Ruh'un birleşmesinden meydana geldiğine inanılan Hıristiyanlıktaki Tanrı anlayışına denir. Teslis inancına göre baba, Tanrı'yı; oğul, İsa'yı; Ruhülkudüs de Cebraîl'i simgeler. (MEB, Dinî Terimler Sözlüğü, s. 363.) Hıristiyanlık inancında teslis, akılla kavranılamayan, iman edilmesi gerekli olan "ilahi bir gizem / sır"dır. Hıristiyan inancının temelini teslis inancı oluşturur.

Hıristiyanlar, Baba, Oğul ve Kutsal Ruh adı altında "üç kişilikte tek bir Tanrı"nın varlığına iman ederler. Hıristiyanlık inancına göre Baba mutlak güç sahibi ve yaratıcıdır. Baba, Oğul'a hulül etmiş ve o da insanların günahına kefarete olmak üzere kendini çarmıhta feda etmiştir. Kutsal Ruh ise ilahi sevgiyi insanın kalbine vermektedir. Baba yaratıcı, Oğul kurtarıcı, Kutsal Ruh ise takdis edicidir. (DİB, Yaşayan Dünya Dinleri, s. 95.)

Asli suç, Hz. Âdem ve Hz. Havva'nın cennette işlediği günah nedeniyle dünyaya gelen her insanın günahkâr olarak doğduğu düşüncesidir. Hıristiyan inancına göre

⁷**Konsil:** Hıristiyanlığın inanç konularında birlikteliği sağlamak için din adamlarının yaptıkları toplantılara denir.

Hz. İsa, tüm insanlık için işlenen günahların kefareti için kendi canını feda etmiştir. Böylece Hz. İsa, insanoğlu ve Tanrı arasındaki kopmayı düzeltmiş ve uzlaşma sağlamıştır. (DİB, Yaşayan Dünya Dinleri, s. 97.)

Hulul, Tanrı'nın Hz. İsa'da bedenleşerek yeryüzünde yaşamasını ifade eder. Hıristiyan inancına göre Hz. İsa sadece bir peygamber değil aynı zamanda Tanrı'nın oğludur.

Havarilerin iman esasları şunlardır:

1. Kainatın yaratıcısı Baba olan tek Tanrıya,
2. Tanrının biricik oğlu tek bir Rab İsa Mesih'e, onun Tanrı olduğuna,
3. Kutsal ruh vasıtasıyla bakire Meryem'de bedenlendiğine ve insan olduğuna,
4. Bizim için Pontus Platus zamanında Çarmıha gerildiğine,
5. Üçüncü gün dirildiğine,
6. Göğe yükselip Baba'nın sağında oturduğuna,
7. Geri geleceğine,
8. Kutsal Ruh'a,
9. Kiliseye,
10. Vaftize,
11. Ölülerin dirilmesine,
12. Sonsuz hayata inanmak.

Hıristiyanların kutsal kitabı Kitab-ı Mukaddes, Ahd-i atik (Eski Söz) ve Ahd-i ceditten (Yeni Söz) oluşur. Hıristiyan inancına göre Eski Ahit, Tanrı'nın Hz. Musa ile Sina'da yaptığı ahdi temsil eder. Yeni Ahit ise Hz. İsa'nın havarileriyle son akşam yemeğinde yaptığı sözleşmeyi temsil etmektedir. Yahudilerin kutsal metinleri olarak kabul

Görsel. 17: Kilisede yapılan bir ayin

2. Ünite: Yahudilik ve Hıristiyanlık

edilen Ahd-i atik (Tanah), Hıristiyan kutsal kitabı Kitab-ı Mukaddes'in ilk bölümünü oluşturur. Hıristiyanlığın asıl kutsal metinleri olan Ahd-i cedit ise Kitab-ı Mukaddes'in ikinci bölümünde yer alır. Ahd-i ceditin içinde Matta, Markos, Luka ve Yuhanna İncilleri, Pavlus'un Mektupları, Diğer Mektuplar ve Yuhanna'nın Vahiy bölümleri bulunur. İnciller'de Hz. İsa'nın hayat hikâyesi, Hıristiyanlığın bazı temel inanç esasları ve Pavlus'un mektupları da yer almaktadır. Hz. İsa'nın (a.s.) sözleri, o hayatta iken değil, onun ölümünden sonra yazıya geçirilmiştir. (TDV, İslam Ansiklopedisi, C 17, s. 368 - 372.) Hıristiyanlık inancında Hz. İsa'dan önce gelen peygamberlere inanılır. Bundan dolayı Hz. İsa, Havariler ve diğer inananlar tarafından Hz. Musa'nın dinini devam ettiren bir peygamber olarak görülmüştür. Pavlus ve sonraki dönemlerde ise Hz. İsa'nın bir Tanrı olduğu kabul edilmiştir. Hıristiyanlık inancına göre Hz. İsa, Tanrı'dan vahiy almamıştır çünkü o Tanrı'nın sözü ve vahyin kendisidir. (Thomas Michel, Hıristiyan Tanrıbilimine Giriş, s. 60-62.)

Hıristiyanlığın Ritüelleri (İbadetler)

Hıristiyanlık dininde ritüeller önemli bir yer tutmaktadır. Bir Hıristiyan kendini dinî eylemlerde bulunarak ifade eder. İbadet, Tanrı'ya yapılır. Hıristiyanlıkta ibadetler, kiliselerde ve cemaatle birlikte papaz gözetiminde yapılır. İbadetler günlük, haftalık ve yıllık olarak yapılır. Cemaatle yapılan ibadetler olduğu gibi ferdi olarak da yapılan ibadetler vardır.

Günlük İbadetler: Hıristiyanlığın ilk başlangıcında günde yedi defa yapılan ibadetler zamanla sabah ve akşam olmak üzere iki defa yapılmaya başlanmıştır. Günlük ibadetler papaz ile birlikte Kutsal Kitap'tan parçalar okunarak ve ilahiler söylenerek yapılır.

Görsel.18: Paskalya Kutlaması

Haftalık İbadetler: Hıristiyanlıkta haftalık ibadetler pazar günü yapılır. Hıristiyanlık inancına göre pazar günü, Hz. İsa'nın dirildiği, havarilerine görüldüğü ve kilisenin kurulduğu gün olmasından dolayı kutsal bir gün kabul edilir. Pazar günü ibadeti sabah ve akşam olmak üzere kilisede ve papaz eşliğinde yapılır. Ekmek - Şarap Ayini pazar günü yapılan ibadetlerden biridir. Papaz günahların bağışlanması için tövbe konuşması yapar. Kutsal Kitap okunur.

Yıllık İbadetler: Hıristiyanlıkta yıllık ibadetler bayram, anma ve kutlama şeklinde yapılır. Noel, Paskalya, Haç Yortusu, Meryemana Günü bunlardan bazılarıdır.

Görsel. 19: Noel Kutlaması

Hıristiyanlığın Sakramentleri

Tanrı'nın bizzat yer aldığına inanılan, Tanrı'nın rahmetinin arandığı ve düzenli olarak yapılan kutsal ayinlere **sakrament** denir. (DİB, Yaşayan Dünya Dinleri, s. 98.) Sakramentler, Hıristiyan inancının bir göstergesidir. Sakrament, kelime anlamı "kutsal işaret" demektir. Hıristiyanlık inancına göre sakramentlere Tanrı aktif olarak katılır. Bundan dolayı sakramentler kutsallaşmanın bir işareti ve vasıtasıdır.

Sakramentlerden bazıları şunlardır:

Görsel. 20: Vaftiz

Vaftiz: Sakramentlerin ilki vaftizdir. Kelime anlamı "suya batırmak veya daldırmak" anlamına gelir. "Asli Günah" başta olmak üzere tüm günahlardan arınmak ve kurtulmak için su ile yapılan ayine **vaftiz** denir. Hıristiyan inancına göre her doğan insan, asli suç (günah) ile doğar. Vaftizle kişi günahlardan arınır. Hıristiyan olmanın ilk şartı vaftizdir ve kilisede yapılır.

2. Ünite: Yahudilik ve Hıristiyanlık

Ekmek Şarap Ayini (Evharistiya): Sakramentlerin ikincisidir. Evharistiya, şükretmek anlamına gelir. Çarmıha gerilmeden önce İsa'nın havariler ile yediği **Son Akşam Yemeği**'nin hatırasına kutlanan bir şükran ibadetidir. Bu ibadette papaz, ekmeği şaraba batırarak Hıristiyanların ağzına koyar. Bu ayindeki ekmek Hz. İsa'nın bedeni, şarap ise Hz. İsa'nın kanını temsil eder.

Görsel. 21: Ekmek ve Şarap ayini

Kuvvetlendirme (Konfirmasyon): Vaftiz edilen kişinin takdis edilmiş bir yağ ile vücunun çeşitli yerlerinin yağlanmasıdır. Vaftiz ayininin kuvvetlendirilmesidir. Genelde vaftiz ile kuvvetlendirme arka arkaya yapılması tercih edilir.

Günah İtirafı (Penitence): Hıristiyanlık inancına göre kişinin işlemiş olduğu günahlardan pişman olup papaza itiraf etmesine denir. Kilise adına affetme yetkisi papazdadır. Papaz, itirafta bulunan kişinin günahını bağışlar.

Hıristiyanlık inancında bunların dışında Nikâh, Rahip Takdisi ve Hastayı Yağlama sakramentleri de vardır.

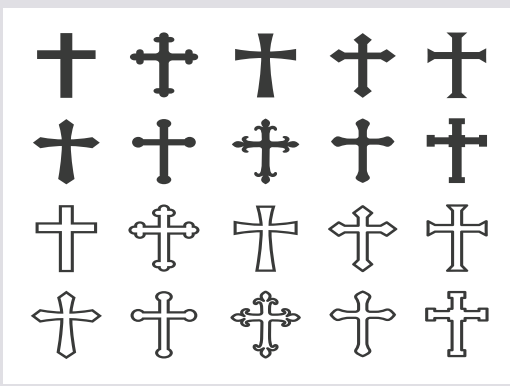

Görsel. 22: Günah Çıkarma (İtirafı)

Hıristiyanlıkta Semboller ve Kutsal Mekânlar

Hıristiyan inancında kutsal kabul edilen bazı semboller ve mekânlar vardır. Hıristiyanlıkta **haç** en önemli dinî semboldür. Haç figürü İsa'nın çarmıha gerilişinin bir sembolü olarak pek çok kilisede kullanılmaktadır. Hıristiyan inancına göre çarmıha gerilmek suretiyle haçta can veren Hz. İsa, insanlığın asli günahına kefarete olmak üzere kendini feda ettiği için haç onun kurban oluşunun sembolüdür. Hıristiyan mezhepleri arasında bazı farklı haç şekilleri kullanılmıştır. Hıristiyan dininde çan dinî bir sembol olarak kullanılmaktadır. Çan, Hıristiyanları ayinlere çağırarak, önemli gün ve ölüm gibi olayları halka duyurmak için kullanılan dinî bir semboldür.

Hıristiyan dininde ayin ve ibadetlerin yapıldığı kutsal mekâna **kilise** denir. Hıristiyanlar için kiliseler önemli dinî mekânlardan biridir. Kilise esas itibariyle Hıristiyan topluluğunu ifade ederken zamanla dinî kurumsal yapılanmayı ve ibadet mekânlarını ifade etmeye başlamıştır. Kiliseler büyüklüğüne bağlı olarak bazilika, şapel, manastır veya katedral olarak adlandırılır. Hıristiyan inancında dinî işleri yürüten ve din adamlarından oluşan bir **ruhban sınıfı** vardır. Papa, kardinal, piskopos, papaz, rahip ve rahibe Hıristiyanlıktaki din adamlarını oluşturur.

Görsel. 23: Farklı haç çeşitleri

Görsel. 24: Kilise çanı

Hıristiyanlar için Kudüs ve Vatikan önemli dinî mekânlardandır. Kudüs, Hz. İsa'nın doğduğu, büyüdüğü ve Hıristiyanlığın yayıldığı bir şehirdir. Vatikan ise Katolik kilisesi ve Hıristiyanlığın yayılmasında büyük öneme sahip olan Pavlus ve Petrus'un mezarlarının bulunduğu kutsal mekândır.

Hıristiyan Mezhepleri: Ortodoksluk, Katoliklik ve Protestanlık

Roma İmparatorluğu'nun MS 4. yüzyılda Hıristiyanlığı resmî din olarak kabul etmesiyle birlikte Hıristiyanlık hızlı bir şekilde yayılmıştır. Her dinde olduğu gibi Hıristiyan dininde de görüş, yorum ve uygulama farklılıkları sebebiyle çeşitli mezhepler ve tarikatlar ortaya çıkmıştır. 11. yüzyılda ise Hıristiyanlar Ortodoks (Doğu) ve Katolik (Batı) şeklinde iki gruba ayrılmıştır. 16. yüzyılda ise Batı Kilisesi'nin yaptığı reformlar Protestanlık inancının doğmasına neden olmuştur.

Dünyada en yaygın din olan Hıristiyanlık bugün Katolik, Ortodoks ve Protestan kiliselerinden meydana gelmiş ve bunun yanında küçük çaptaki birçok mezhep veya tarikatı da içinde barındıran bir dindir.

Ortodoksluk: Ortodoks, "doğru inanç, doğru görüş" anlamına gelir. Bizans Patrikliği, Roma'nın üstünlük iddialarına karşı kendisinin doğru yolda olduğunu ve üstün

Görsel. 25: Ortodoks kilisesi (Antalya)

olduğunu belirtmek amacıyla bu adı almıştır. 1054 yılında Doğu-Batı ayrılığından sonra Bizans, Ortodoksluğun merkezi olmuştur. Ortodokslar dört önemli patriklik merkezine bağlıdır. Bu merkezler; İstanbul, İskenderiye, Antakya ve Kudüs'tür. Ruhani başkanları **patriktir**. Patrikler ve piskoposlar evlenemezken papazlar evlenebilir. Yedi

2. Ünite: Yahudilik ve Hıristiyanlık

sakramenti kabul ederler. Ortodoks kilisesinde haç sembolünün kolları birbirine eşittir. İkonlara⁸ büyük saygı gösterirler. Ortodokslar çoğunlukla Avrupa, Rusya ve Etiyopya'da yaşamaktadırlar.

Katoliklik: Hıristiyan dünyasında mensubu en fazla olan mezheptir. Dinî başkan olarak papa kabul edilir. Papa Hz. İsa'nın vekili, Petrus'un varisidir. Papa kardinaller tarafından seçilir ve "yanılmaz otorite" kabul edilir. Merkezleri Vatikan'dır. Papa aynı zamanda Vatikan devletinin başkanıdır. Katolik kilisesi; kutsal kitap, gelenekler ve kilisenin resmî görüşleri olmak üzere üç esasa dayanır. Onlara göre İncil'in yorumunu sadece kilise yapabilir. Katoliklikte ruhban sınıfı evlenemez. Yedi sakramenti kabul ederler. Katolik kilisesinde haç sembolünün alt ucu daha uzundur.

Dünyanın hemen hemen her yerinde Katolik mezhebi mensubu bulunmaktadır. Katolikler özellikle Fransa, İtalya, İspanya, Portekiz, kısmen Almanya ve Güney Amerika'da yoğunluktadır.

Protestanlık: Protestan kelimesi "itiraz eden", "başkaldıran" anlamına gelir. 16. yüzyılda Martin Luther, Roma Katolik Kilisesi'nin günahları bağışlaması ve bunu mali kaynak hâline getirmesi, Kutsal Kitap yorumu ve hüküm çıkarmayı kendi imtiyazında tutmasına, ayin dilinin Latince olması gibi konulara itiraz etmiştir. Bu itirazlar diğer insanlar tarafından da benimsenmiş bunun üzerine Reform hareketleri başlamıştır. Protestanlık, papanın otoritesine karşı reform hareketleri sonucunda ortaya çıkmış ve üç büyük kiliseden biri olmuştur.

Protestanlar, papazlara ihtiyaç duyulmadan Kutsal Kitap'ın anlaşılabilirliğini savunurlar. Onlara göre her Hıristiyan, bir din adamıdır ve otoriterdir. Dua ve ayinler her milletin kendi diliyle yapılabilir.

Sakramentlerden vaftiz ve ekmek-şarap ayinini kabul ederler. Kiliselerde, resim ve heykel bulundurmazlar.

Günümüzde Protestanlar genellikle Kuzey Amerika'da bulunmaktadır. İngiltere, Almanya, Kanada, Avustralya, Brezilya, Hollanda, İsveç, Danimarka ve Finlandiya'da da Protestanların sayısı çoktur.

⁸**İkon:** Hz. İsa, Hz. Meryem ve azizleri tasvir eden, özel tarzda yapılmış olan kilise ve evlerde bulunan resimlerdir.

Görsel. 26: Katolik katedrali, (Barselona)

Görsel. 27: Protestan kilisesi(Amerika)

Evanjelik Akımlar

Evanjelizm, “iyi haber”, “müjde”, “İncil” anlamlarına gelir. Evanjelist ise “iyi haber getiren” anlamına gelmektedir. Avrupa’da ortaya çıkan Amerika’ya yayılan ve günümüzde varlıklarını sürdüren oluşumlardan biri de evanjelik akımlardır. Bu akımların amacı, İncil’in mesajını bütün dünyaya yaymaktır. Evanjelistlerin oluşumunun temel kaynağı Protestanlıktır.

Görsel. 28: Evanjelik kilisesi (Avusturya)

Evanjelik akımlar 19. yüzyıldan itibaren Avrupa ve Amerika’da bir araya gelmeye ve örgütlenmeye önem vermişlerdir. Avrupada kurulan evanjelik akımın temel hedefi Hıristiyanlar arasındaki birlikteliği vurgulamak, dinsel özgürlüğü geliştirmek ve misyonerlik faaliyetlerinde daha etkili olmaktır. Amerika’daki evanjelik akımlar, İncil’in öğretilerini yaymakla birlikte Amerikalılık (ulus) bilincini de yaymaya çalışırlar.

Evanjelikler Hz. İsa’nın (Mesih) yeryüzüne ikinci kez geleceğine, Tanrı olarak kabul ettikleri Hz. İsa’nın yeryüzüne gelmesine uygun ortam hazırlanmasına yönelik bazı hadiseler olduğuna inanırlar. Orta Doğu’da büyük bir şiddetin yaşanacağı, Süleyman Mabedi’nin üçüncü kez inşa edileceği ve iyilerle kötüler arasında “Armedon” isimli son savaşın yaşanacağına fakat evanjeliklerin yeryüzünde yaşanacak kaos ve şiddetten etkilenmeyeceklerine inanırlar. (Şinasi Gündüz, “Evanjelizm”, Yaşayan Dünya Dinleri, s. 153- 161; A. Küçük, G. Tümer, M. A. Küçük, Dinler Tarihi, s 384 - 385)

ÖZET

YAHUDİLİK

Yahudilik, yaşayan ilahi kaynaklı dinlerin en eskisi fakat mensubu az olan bir dindir. Yahudiliğin tarihçesi Tevrat'a dayanır. Buna göre Yahudilik, Hz. İbrahim ile başlar ve ilk Yahudi, Hz. İbrahim'dir. **Tevrat**'a göre Tanrı, Hz. İbrahim ile ahit yapmış ve onun soyunu bereketli kılmıştır. Yahudilerin soyu Hz. İbrahim'den sonra Hz. İshak'a geçmiş Hz. Yakup ve oğlu Yusuf sonra ise Hz. Musa ile devam etmiştir.

Hz. Yusuf'tan sonra Yahudiler Mısır'da çoğalmaya başlamış bu durum Firavun'u endişelendirmiştir. Bundan dolayı onlara zulüm etmiş ve onları köleleştirmiştir. Hz. Musa, İsrailoğullarını Firavun'un esaretinden kurtarmış onları Mısır'dan çıkarıp Kenan'a götürmüştür. Tanrı, Sina Çölü'nde Musa'ya Tevrat'ı ve Yahudiliğin temel ilkeleri olan On Emir'i levhaya yazılmış bir şekilde vermiştir. Hz. Musa'dan sonra Hz. Davud, Kudüs'ü almış ve Yahudilerin en parlak dönemi başlamış daha sonra Kral Hz. Süleyman kutsal Mabet'i yaptırmıştır.

Tevrat'taki On Emir bütün Yahudilerce kabul görmüş bir inanç esasıdır. Musa b. Meymun XII. yüzyılda Yahudiler için bir inanç sistemi belirlemiş, bu sistemin yapısını belirlerken de Hıristiyanlık ve İslâm'daki inanç sisteminden yararlanmıştır. Yahudiliğin kutsal metinleri, yazılı ve sözlü olmak üzere iki kısımdan oluşur. Yazılı kutsal metinler **Tanah** adıyla anılmaktadır. Sözlü metinler ise **Mişna ve Talmud**'dur.

Yahudi dininde günlük ve haftalık olmak üzere bazı ibadetler vardır. İbadet sadece Tanrı'ya yapılır. Haftalık ibadetler ise **Şabat** (Cumartesi) günü yapılır. Şabat ibadeti için Yahudiler **Sinagog** veya **Havra**'ya giderler. Kippa takarlar. Haham ise ibadetleri yönetir.

Yahudilerin dinî bayramları **Roş-Haşana, Yom Kippur, Sukkot, Simha Tora, Hanuka, Fısıh ve Şavuot**'tur. Yahudiler tarafından kutsal kabul edilen bazı semboller vardır. Bunlardan en çok bilineni **Yedi Kollu Şamdan** (Menora) ve iki üçgenden meydana gelmiş, altı köşeli yıldız olan **Kral David** (Hz. Davud) **mührüdür**. Yahudi dininde bazı kutsal mekânları ziyaret etmek Yahudiler için büyük önem taşır. Bunlardan başlıcaları **Sinagog (Havra), Süleyman Mabeti, Ağlama Duvarı ve Zeytin (Sion) Dağı**'dır.

Günümüzde değişen dünya şartları nedeniyle birçok Yahudi mezhebi ve grup ortaya çıkmıştır. **Ortodoks Yahudilik, Hasidilik, Reformist Yahudilik,**

Muhafazakâr Yahudilik, Yeniden Yapılanmacı Yahudilik ve Samiriler günümüz Yahudi mezheplerinden bazılarıdır.

Yahudilere göre siyonizm Yahudilerin vadedilen topraklara dönmesini ve Yahudi yaşamının orada yeniden canlanmasını savunan Yahudi milliyetçilik ideolojisini ifade eder.

HIRİSTİYANLIK

Hıristiyanlık, Kudüs bölgesinde ortaya çıkan, dünyada en çok mensubu olan dindir. Bu dinin mensupları Hıristiyan olarak adlandırılır. Hıristiyanlık dininin peygamberi Hz. İsa'dır. Kutsal kitabı İncil'dir. Hıristiyanlık Grek, Roma, Helenistik ve Pagan kültürlerden etkilenmiş ve başta Pavlus olmak üzere Hıristiyan din adamlarının çalışmalarıyla bugünkü şeklini almıştır.

Hz. İsa, Filistin'de babasız olarak dünyaya geldi. Annesinin adı Meryem'di. Hz. İsa otuz yaşına geldiğinde Allah (c.c.) tarafından kendisine İncil vahyedilerek peygamberlik görevi verildi. O, Allah'ın (c.c.) buyruklarını İsrailoğullarına aktardı.

Hz. İsa'ya başlangıçta yalnız on iki kişi inandı. Bu kişilere, yardımcılar anlamına gelen "havariler" denildi. İsrailoğullarının büyük bir kısmı ona inanmayarak Hz. İsa'yı yalancılıkla suçladılar ve öldürmek istediler. Bunun üzerine Hz. İsa yakalanarak çarmıha gerildi. Hz. İsa'dan sonra ona iman eden havariler Hıristiyanlığı gizli gizli yaymaya devam ettiler. Başta havariler olmak üzere Hıristiyanlar çok büyük zorluklar ve sıkıntılarla karşılaştılar.

Hıristiyanlık dinini yayan ve yeniden şekillenmesini sağlayan en önemli kişilerden biri Aziz Pavlus' tur. Pavlus'a göre Hz. İsa, Tanrı'nın oğludur. Tanrı, Hz. İsa'yı insan şeklinde yeryüzüne göndermiştir. Hz. İsa, çarmıha gerildikten üç gün sonra tekrar dirilmiş ve göğe yükselmiştir. Pavlus Hıristiyanlık öğretisini Mesih ve teslis inancı üzerine bina etmiştir. Pavlus, Hıristiyanlığı teslis inancı (Baba, Oğul ve Kutsal Ruh'tan meydana gelen Hıristiyan Tanrı düşüncesi) üzerine kurarak dini, tevhit dininden uzaklaştırmıştır.

2. Ünite: Yahudilik ve Hıristiyanlık

Pavlus'tan sonra Konstantin, 313 yılında Hıristiyanlığı resmî din olarak kabul edince Hıristiyanlık daha hızlı bir yayılma sürecine girdi. Zamanla Hıristiyanlık içinde mezhepsel çatışmalar yaşanmıştır. Katolik, Ortodoks ve Protestanlık mezhepleri ortaya çıkmıştır.

Hıristiyan inanç esasları teslis (Baba - Oğul - Kutsal Ruh), asli suç ve hulul olmak üzere üç önemli esas üzerine kurulmuştur. **Teslis**, üçleme anlamına gelir ve Baba, Oğul ve Kutsal Ruh'un birleşmesinden meydana geldiğine inanılan Hıristiyanlıktaki Tanrı anlayışına denir. **Asli suç**, Hz. Âdem ve Hz. Havva'nın cennette işlediği günah nedeniyle dünyaya gelen her insanın günahkâr olarak doğduğu düşüncesidir. **Hulul**, Tanrı'nın Hz. İsa'da bedenleşerek yeryüzünde yaşamasını ifade eder.

Hıristiyanların kutsal kitabı **Kitab-ı Mukaddes**, Ahd-i Atik (Eski söz) ve Ahd-i Ceditten (Yeni söz) oluşur. Hıristiyanlık dininde ritüeller önemli bir yer tutmaktadır. İbadetler **günlük** (sabah ve akşam olmak üzere günde iki defa yapılan) ibadetler; **haftalık** (Pazar günü yapılan Ekmek Şarap Ayini); **yıllık** (Noel, Paskalya, Haç Yortusu, Meryemana Günü) olarak yapılır. Hıristiyanlıkta ibadetlerin yanında ayrıca vaftiz, Ekmek Şarap Ayini, Kuvvetlendirme ve Günah İtirafı gibi bazı sakramentler de vardır. Hıristiyanlıkta **haç** en önemli dinî semboldür. Çan kiliselerde yer alan dinî bir semboldür.

Hıristiyan inancında dinî işleri yürüten ve din adamlarından oluşan bir **ruhban sınıfı** vardır. Papa, kardinal, piskopos, papaz, rahip ve rahibe Hıristiyanlıktaki din adamlarını oluşturur. Hıristiyanlar için Kudüs ve Vatikan önemli dinî mekânlardandır. Dünyada en yaygın din olan Hıristiyanlık bugün **Katolik**, **Ortodoks** ve **Protestan** kiliselerinden meydana gelmiş ve bunun yanında küçük çaptaki birçok mezhep veya tarikatı da içinde barındıran bir dindir.

Evanjelist ise "iyi haber getiren" anlamına gelmektedir. Avrupa'da ortaya çıkan Amerika'ya yayılan ve günümüzde varlıklarını sürdüren oluşumlardan biri de evanjelik akımlardır. Bu akımların amacı, İncil'in mesajını bütün dünyaya yaymaktır. Evanjelistlerin oluşumunun temel kaynağı Protestanlıktır.

2. ÜNİTE

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME SORULARI

- 1.** I. Ağlama Duvarı
II. Davud Mührü
III. Vaftiz
IV. On Emir
Yukarıdakilerden hangileri Yahudilikle ilgilidir?
- A) I ve III.
B) II ve IV.
C) I, II ve III.
D) I, II, ve IV.
- 2.** Aşağıdakilerden hangisi Yahudi kutsal kitabının adıdır?
- A) Matta
B) Tanah
C) Luka
D) Yuhanna
- 3.** Aşağıdakilerden hangisi Yahudi olmanın ön şartıdır?
- A) Vaftiz olmak
B) Yahudi anneden doğmak
C) Kudüs'te doğmak
D) Günah itirafında bulunmak
- 4.** Aşağıdakilerden hangisi Yahudilerin ibadet mekânına verilen isimdir?
- A) Kilise
B) Katedral
C) Sinagog
D) Bazilika
- 5.** Aşağıdakilerden hangisi Yahudiliğe ait bir kavram değildir?
- A) Roş Haşana
B) Kippa
C) Teslis
D) Siyonizm
- 6.** Hz. İsa'nın kendisine yardımcı olarak seçtiği ve İncil'in içindeki hükümleri ve öğütleri insanlara bildirmekle görevlendirdiği kişilere verilen isim aşağıdakilerden hangisidir?
- A) Hasidilik
B) Havari
C) Haham
D) Havra

2. Ünite: Yahudilik ve Hıristiyanlık

7. Aşağıdakilerden hangisi Hıristiyanlığın Tanrı inancına dair doğru bir bilgidir?

- A) Tanrı birdir ve O'nun oğlu yoktur.
- B) Tanrı, hulul etmez.
- C) Hıristiyan Tanrı inancı teslis inancına dayanır.
- D) İbadet, sadece Tanrıya mahsustur; Ona ortak koşulamaz.

9. Aşağıdakilerden hangisi Hıristiyanlara ait dinî bir semboldür?

- A) Haç
- B) Yedi Kollu Şamdan
- C) Kippa
- D) Davud Mührü

HAYAT BOYU ÖĞRENME

8. Aşağıdakilerden hangisi Hıristiyanlığın sakramentlerinden biri değildir?

- A) Vaftiz
- B) Kuvvetlendirme
- C) Ekmek- Şarap Ayini
- D) Şabat

10. Aşağıdakilerden hangisi Hıristiyanlığa ait bir mezhep değildir?

- A) Hasidilik
- B) Ortodoksluk
- C) Katoliklik
- D) Protestanlık

CEVAP ANAHTARI

1. ÜNİTE	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	B	C	A	C	C	D	B	D	D	A

DOĞRU SAYISI

YANLIŞ SAYISI

2. ÜNİTE	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	D	B	B	C	C	B	C	D	A	A

DOĞRU SAYISI

YANLIŞ SAYISI

SÖZLÜK

A

adalet : 1. Hak ve hukuka uygunluk, hakkı gözetme, doğruluk. 2. Haklıya hakkını verme, suçluyu cezalandırma.

agnostisizm : Bilinemezlik.

ahiret : Dünya hayatındaki amel, söz, davranış ve eylemlerin sonuçlarının alınacağı ve değerlendirileceği zaman.

ahlak : İnsanın yaratılışından gelen özellikleri ile insanların iyiliğini ve mutluluğunu hedef alan kuralların hayata geçirilmesi ile kazanılan iyi ve güzel davranışlar.

âlem : 1. Yeryüzü ve gökyüzündeki nesnelere oluşturduğu bütün, evren. 2. Dünya, cihan.

amel : Yapılan iş, eylem, fiil.

ateizm : Tanrıtanımazlık.

B

batıl : İnançlar bakımından gerçek olmayan, geçersiz.

beşer : İnsanoğlu, insan.

C

cehd : Fazla çalışma, güç ve kuvvetini sarf etme.

cehennem : İnanılması gereken şeylere inanmayan ya da inandığı hâlde inanmayanların hayatını sürdüren ve günahı affedilmeyen insanların ahiret âleminde cezalandırılacakları yer.

cennet : Günahsız, günahları affedilen ya da günahlarının cezasını cehennemde çekmiş olan müminlerin, içerisinde sonsuza dek kalacakları yer.

cihat : 1. İslam dininin insanlığın huzuru ve güzelliği için koymuş olduğu ilkeleri, hayata katıp yaşanabilir duruma getirebilmek için çalışma ve gayret sarf etme. 2. İyiliğin yerleşmesi ve kötülüğün ortadan kalkması için maddi ve manevi tüm imkânları kullanarak gayret sarf etme.

D

dalalet : 1. Sapkınlık, doğru yoldan ayrılma. 2. Haktan yüz çevirip batıla yönelme, ilahi buyruklara aykırı davranma.

deizm : Tanrı'yı yalnızca ilk sebep olarak kabul eden, evreni bir Tanrı'nın yarattığına inanmakla beraber yaratıcının evrene hiçbir müdahalesi olmadığını ve olmayacağını savunan, vahyi reddeden görüş.

E

estetik : Güzellik duygusu ile ilgili olan.

evrensel : Bütün insanlığı ilgilendiren, âlemşümul, cihanşümul.

epistemoloji : 1. İnsan bilgisinin yapısını ve geçerliliğini inceleyen felsefe dalı. 2. Bilgi felsefesi. 3. Bilginin doğası, kaynağı ve kapsamı ile ilgilenen felsefe dalı.

F

felsefi : Felsefe ile ilgili, felsefeye ilişkin.

fıtri : Doğuştan gelen.

fitne : 1. Bozgunculuk, karışıklık, kargaşa, geçimsizlik, genel güvenliği bozma. 2. Şeytanın hile ve tuzakları, şeytanın zayıf ruhlu kişilere aşıladığı batıl inanç, kuruntu.

G

gayb : 1. Göz önünde olmayan, gözle görülmeyen, gizli olan. 2. Akıl ve duyular yoluyla hakkında bilgi edinilmeyen varlık alanı.

gaye : Elde edilmesi gereken, ulaşılmak istenen şey, amaç.

günah : Dinin emir ve yasaklarına aykırı olarak yapılan söz, iş ve davranışlar.

H

haç : Hıristiyanlığın sembolü sayılan ve birbirini dikey olarak kesen iki çizgiden oluşan artı şekline benzeyen biçim.

hadis : Hz. Muhammed'in (s.a.v.) söz ve davranışları, bu söz ve davranışları inceleyen bilim.

hak : 1. Dava veya iddiada gerçeğe uygunluk, doğruluk. 2. Verilmiş emekten doğan manevi yetki. 3. Adaletin, hukukun gerektirdiği veya birine ayırdığı şey, kazanç.

hayır : 1. İyilik, karşılık beklenmeden yapılan yardım. 2. İyi, hayırlı, yararlı, faydalı.

hikmet : Bilgelik. Özlü söz, vecize.

İ

ibadet : 1. Boyun eğme, itaat etme, saygı duyma. 2. Allah'ın (c.c.) insanlara emrettiği ve insanların da Allah'a (c.c.) karşı yapmakla yükümlü oldukları tüm davranışlar.

ihlas : 1. Temiz sevgi ve yürekten bağlılık. 2. İbadetlerdeki içtenlik. 3. İnsanın bütün davranış, söz, inanç ve ibadetlerinde yalnızca Allah'ın (c.c.) rızasını gözetmesi.

ilahi : Allah (c.c.) ile ilgili, Allah'a (c.c.) ait.

İslam : Allah (c.c.) tarafından vahiy yolu ile peygamberlerin sonuncusu Hz. Muhammed'e (s.a.v.) bildirilerek bütün insanlığa gönderilen son ve hak din, Müslümanlık.

İslamofobi : İslam karşıtlığı ve korkusu.

istismar : Birinin iyi niyetini kötüye kullanma.

itaat : Söz dinleme, boyun eğme, buyruğa uyma.

K

kıyamet : Evrende bulunan her şeyin yok olmasıyla, ölen tüm insanların yaptıklarının hesabını vermek üzere diriltilecekleri zaman.

kibir : Kendini beğenme, başkalarından üstün tutma, büyüklenme, benlik, gurur.

kilise : Hıristiyanların ibadet etmek için toplandıkları yer.

kippa/kipa : Yahudilerin ibadetleri sırasında kafalarına taktığı şapka.

kudret : Güç.

kul hakkı : İnsanların birbirlerine geçen emekleri, birbirleri üstündeki hakları.

kutsal : Sıradan olmayan, tek ve özel bir öze sahip varlık.

kültür : Tarihsel, toplumsal gelişme süreci içinde yaratılan bütün maddi ve manevi değerler ile bunları yaratmada, sonraki nesillere iletmede kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların bütünü, hars, ekin.

L

lütuf : Önem verilen, sayılan birinden gelen iyilik, yardım, ihsan, inayet.

M

mabed : İbadet edilen yer, tapınak, ibadethane.

mahrumiyet : Yoksunluk, yoksun olma durumu.

mahşer : Kıyamet günü ikinci kez sûra üflendikten sonra bütün insanların diriltilerek, mezarlarından kalkıp dünyada iken yaptıkları her şeyin hesabını vermek üzere toplanacakları yer.

materyalizm : Maddecilik.

menora : Yahudiliğin sembolü olan yedi kollu şamdan.

mesih : 1. Hz. İsa'ya (a.s.) verilen adlardan biri. 2. Kurtarıcı.

metafizik : Doğaötesi, tabiatüstü.

N

nihilizm : Her türlü gerçek varlığı inkâr eden aşırı bireycilik, hiççilik, yokçuluk.

nizam : Düzen.

O-Ö

ontolojik : Varlık bilimi ile ilgili, varlık bilimine ait.

P

papa : Roma Katolik kilisesinin, bir meclis tarafından seçilen, Vatikan'da oturan ve Hz. İsa'nın (a.s.) vekili sayılan başkanı.

patrik : Ortodoks ve bazı Doğu kiliselerinin başkanı.

peygamber : Allah'ın (c.c.) kendi katından kullarına göndermiş olduğu inanç esaslarını, ibadet biçimlerini, tüm emir ve yasaklarını, ahlaki kuralları, bildirmek; insanlara güzeli, doğruyu ve yanlış olan şeyleri açıklamak üzere görevlendirdiği ve vahiyle desteklediği seçilmiş insan.

pozitivizm : 1. Olguculuk. 2. Doğru bilginin kaynağının yalnızca deneysel verilerde bulunduğu belirten felsefi disiplin.

R

Rab : Allah (c.c.), yaratan, yaşatan, büyüten ve yöneten.

resul : Kendisine kitap indirilmiş peygamber.

ritüel : Ayin.

S

sahabe : Hz. Muhammed'i (s.a.v.) görmüş, sohbetinde bulunmuş ve Müslüman olarak vefat etmiş kimseler, ashap.

sahih : Sağlam kabul edilmesi için gerekli şartları taşıyan ve dinî konularda delil olarak kullanılan hadis, bu hadisleri toplayan kitap türü.

sakrament : Hıristiyanlıktaki kutsal ayinler.

salih amel : Dayanaklarını Kur'an-ı Kerim ve sünnetten alan, insanın imanını güçlendirmek için niyetli olarak yapılan tüm güzel davranışlar, inançlar, ibadetler ve insanlığın faydasına yapılan işler.

sekülerizm : Dünyevileşme.

sinagog : Yahudilerin ibadet etmek için toplandıkları yer.

siyasi : Yönetimle ilgili olan.

siyonizm : 19. yüzyıl sonlarında çeşitli ülkelerde Yahudilerce ortaya atılan, Filistin'de bağımsız bir Yahudi devleti kurmayı amaçlayan akım.

suistimal : Kötüye kullanmak.

sünnet : Hz. Peygamber'in (s.a.v.) söz, fiil ve onaylarının ortak adı.

Ş

şabat : Yahudilerce dinlenme günü kabul edilen ve kutsal sayılan cumartesi günü.

şehadet : Allah (c.c.) yolunda veya onun korunmasını emrettiği kutsal değerler olan din, vatan, namus, mal ve can güvenliği için mücadele ederken ölme, şehitlik.

şirk : 1. Denklik, ortaklık, ortak olma, eş koşma. 2. Allah'a (c.c.) inanmakla birlikte başka varlıkları da tanrı kabul etme.

şükretmek : 1. Allah'a (c.c.) duyulan minneti dile getirme. 2. Mutlu bir olay veya durumdan, yapılan iyilikten duyulan hoşnutluğu bildirme.

T

tahrif : Bir şeyin aslını bozma.

takva : 1. Allah'tan (c.c.) korkma. 2. Dinin yasak ettiği şeylerden sakınma, buyurduklarını yerine getirme.

tebliğ : 1. Bildirme, haber verme. 2. Açıklanması gereken dini bir hükmü, gerektiğinde örnekler vererek gerektiğinde nasihat ederek sözlü ve yazılı bir biçimde eksiksiz olarak anlatma; etkileyici bir dille insanlara duyurma.

teizm : Tanrıcılık, Tanrı'nın evrenle doğa arasındaki ilişkisini açıklayan felsefi akım.

teslis : Hıristiyanlıktaki Baba, Oğul ve Kutsal Ruh'un birleşmesinden meydana gelen tanrı inancı.

tevazu : Alçak gönüllülük, gösterişsizlik.

tevbe : Kulun işlediği kötülük ve günahlara pişman olup, onları terk ederek Allah'a (c.c.) yönelmesi; emirlerine uymak ve yasaklarından kaçınmak suretiyle Allah'a (c.c.) sığınarak bağışlanmasını dilemesi.

tevekkül : Herhangi bir işte elinden geleni yapmak, daha sonrasını Allah'a (c.c.) bırakmak.

U-Ü

uluhiyet : İlahlık, Tanrılık sıfatı.

ümme : Hz. Muhammed'e (s.a.v.) inanarak, onun yaptıklarını ve söylediklerini uygulayarak, onun ilkeleri etrafında toplanan Müslümanların tümü.

V-Y-Z

vaftiz : 1. Hıristiyanlıkta dine girmenin kutsal göstergesi. 2. İnsanı su ile yıkamak, suya daldırmak.

vahiy : Allah'ın (c.c.) peygamberlerine iletmek istediği mesajları melek aracılığıyla bildirmesi.

vefat : Ölüm

yahve : Yahudilerin tanrılarına verdikleri isim, yehova, elohim.

KAYNAKÇA

Ahmed b. Hanbel, **Müsned**, Beyrut, 1991.

AKARSU, Bedia, **Felsefe Terimler Sözlüğü**, İnkılap Yayınevi, İstanbul. 1994.

AKTAŞ, Murat, "Avrupa'da Yükselen İslamofobi Ve Medeniyetler Çatışması Tezi", **Avrupa Çalışmaları Dergisi**, C13, Ankara, 2014.

AYDIN, Mahmut, **Dinler Tarihi**, Ensar Neşriyat, İstanbul, 2016.

AYDIN, Mehmet S., **Din Felsefesi**, İzmir İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, İzmir, 2012.

Bâbanzâde Ahmed Naim, **Sahih-i Buharî Muhtasarı Tecrid-i Sarîh Tercemesi**, DİB Yayınları, Ankara, 1987.

Buhârî, Ebû Abdullah Muhammed b. İsmail, **el-Câmiu's-Sahih**, 1-8, Riyad, Tz.; Kahire, 1400/1979; İstanbul, 1979.

CEVİZCİ, Ahmet, **Felsefeye Giriş**, Sentez Yayıncılık, İstanbul, 2010.

CEVİZCİ, Ahmet, **Paradigma Felsefe Sözlüğü**, Paradigma Yayınları, İstanbul, 1999.

Dârimî, Ebû Muhammed Abdullah, **es-Sünen**, Kahire, Beyrut, 1987.

DEMİRCİ, Kürşat, "Hıristiyanlık", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, TDV Yayınları, C 17, Ankara, 1998.

Ebu Dâvûd, Süleyman b. el-Eş'as es-Sicistânî, **es-Sünen**, 1-4, Beyrut, 1409/1988.

ERDEM, Hüsamettin, "Deizm", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, TDV Yayınları, C 9, Ankara, 1994.

GÜRKAN, Salime Leyla, "Yahudilik", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, TDV Yayınları, C 43, Ankara, 2013.

GÜRKAN, Salime Leyla, **Yahudilik**, İSAM Yayınları, İstanbul, 2010.

KARAMAN Fikret; İ. Karagöz; İ. Paçacı; M. Canbulat; A. Gelişgen; İ. Ural, **Dinî Kavramlar Sözlüğü**, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2015.

KARAMAN, Hayrettin ve diğerleri, **Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir (1-5)**, DİB Yayınları, Ankara, 2007.

KESLER, Muhammed Fatih, **Kur'an-ı Kerim'de Yahudiler ve Hıristiyanlar**, TDV Yayınları, Ankara, 1995.

KİRMAN, M. A., ÇAPÇIOĞLU, İ., **Sekülerleşme**, Otto Yayınları, Ankara, 2015.

Kitabı Mukaddes, Kitab-ı Mukaddes Şirketi, İstanbul, 2006.

Komisyon, **Deaş Dehşete Dayalı Bir Din İstismarı**, DİB Yayınları, Ankara, 2018.

Komisyon, **Din İstismarı**, DİB Yayınları, Ankara, 2017.

Komisyon, **Dinî Kavramlar Sözlüğü**, DİB Yayınları, Ankara, 2006.

- Komisyon, **Dinî Terimler Sözlüğü**, MEB Yayınları, Ankara, 2009.
- KÖSE, Ali, **Milenyum Tarikatları**, Timaş Yayınları, İstanbul, 2011.
- KÖSE, Ali, **Batıda Yeni Dinî Akımlar**, Timaş Yayınları, İstanbul, 2017.
- KUTLUER, İlhan, “Lâedriyye”, **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, TDV Yayınları, C 27, Ankara, 2003.
- KUTLUER, İlhan, “Pozitivizm”, **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, C 34, Ankara, 2007.
- ÖZKAN, Ali Rafet, **Kıyamet Tarikatları**, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2006.
- REÇBER, M. Sait, “Tanrı: Tasavvurları, Sıfatları ve Delilleri”, **Din ve Ahlak Felsefesi**, Ankuzem Yayınları, Ankara, 2009.
- REÇBER, M. Sait, “Kötülük Problemi”, **Din ve Ahlak Felsefesi**, Ankuzem Yayınları, Ankara, 2009.
- REÇBER, M. Sait, “Ateizm ve Ateistik Deliller”, **Din ve Ahlak Felsefesi**, Ankuzem Yayınları, Ankara, 2009.
- SUBAŞI, Necdet, **Din Sosyolojisi**, DEM Yayınları, İstanbul, 2014.
- TABERİ, Ebu Cafer Muhammed bin Cerir’üt, **Tarih-i Taberi (I-IV)**, (Terc.: M. Faruk Gürtunca), Sağlam Yayınevi, İstanbul, 1995.
- Tora Neviim Ketuvim**, Kitabı Mukaddes Şirketi, İstanbul, 2007.
- TOPLAOĞLU, Aydın, **Teizm ya da Ateizm**, Furkan Kitaplığı, İstanbul, 2001.
- TOPALOĞLU, Aydın, “Materyalizm”, **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, TDV Yayınları, C 28, Ankara, 2003.
- TOPALOĞLU, Aydın, “Teizm”, **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, TDV Yayınları, C 40, Ankara, 2011.
- TÜMER, Günay; Abdurrahman KÜÇÜK, **Dinler Tarihi**, Ocak Yayınları, Ankara, 2002.
- Türkçe Sözlük**, TDK Yayınları, Ankara, 2012.
- USLU, Ferit, “Agnostisizm”, **Hitit Üni. İlah. Fak. Dergisi**, c. 11, sayı 21, s. 5-28
- YARAN, Cafer Sadık, **Kötülük ve Theodise**, Vadi Yayınları, Ankara, 1997.
- Yazım Kılavuzu**, TDK Yayınları, Ankara, 2012.
- YAZIR, Elmalılı Muhammed Hamdi, **Hak Dini Kur’an Dili (1-10)**, Hikmet Neşriyat, İstanbul, 2005.
- YEŞİLYURT, **Temel, Çağdaş İnanç Problemleri**, DİB Yayınları, Ankara, 2015.

İNTERNET KAYNAKÇA

www.tdk.gov.tr (Erişim Tarihi: 17.10.2018)
www.isam.org.tr (Erişim Tarihi: 17.10.2018)
www.islamansiklopedisi.org.tr (Erişim Tarihi: 17.10.2018)
www.diyamet.gov.tr (Erişim Tarihi: 17.10.2018)
www.kuran.diyamet.gov.tr/mushaf (Erişim Tarihi: 17.10.2018)
www.kuran.diyamet.gov.tr/tefsir (Erişim Tarihi: 17.10.2018)
www.hadislerleislam.diyamet.gov.tr (Erişim Tarihi: 17.10.2018)
www.shutterstock.com (Erişim Tarihi: 17.10.2018)

GÖRSEL KAYNAKÇA

<https://stratejikoperasyon.wordpress.com/tag/dinler-haritasi/> (ET: 12/12/2018)
<https://www.trthaber.com/haber/dunya/umran-gibi-100-binden-fazla-cocuk-var-267147.html> (ET: 12/12/2018)
<https://www.trthaber.com/haber/turkiye/15-temmuz-dayanisma-kampanyasi-na-2-milyon-lira-bagis-263011.html> (ET: 12/12/2018)
Diğer görseller yayınevi arşivi ve <https://www.shutterstock.com> adresinden telif ücreti ödenerek kullanılmıştır.